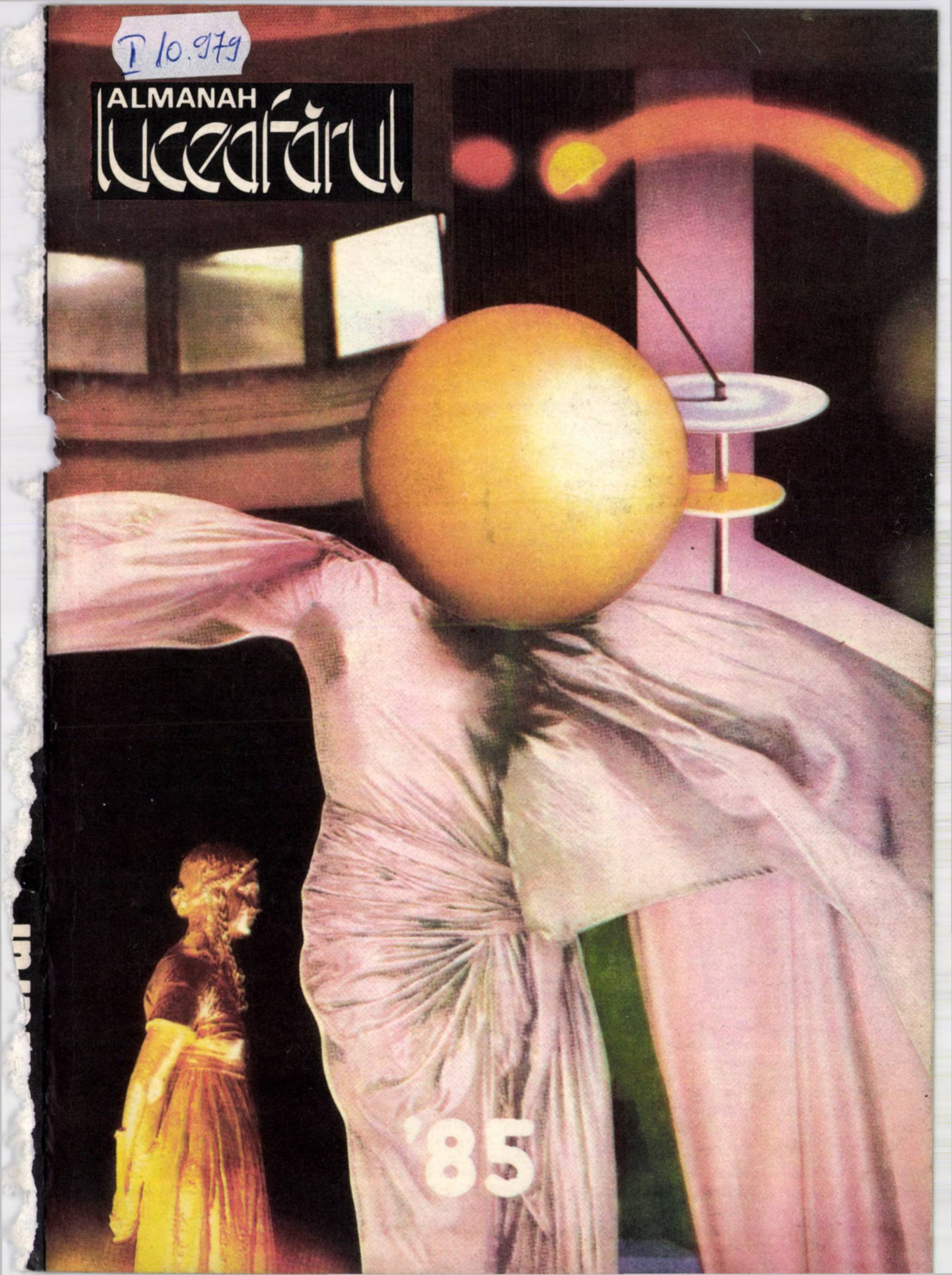
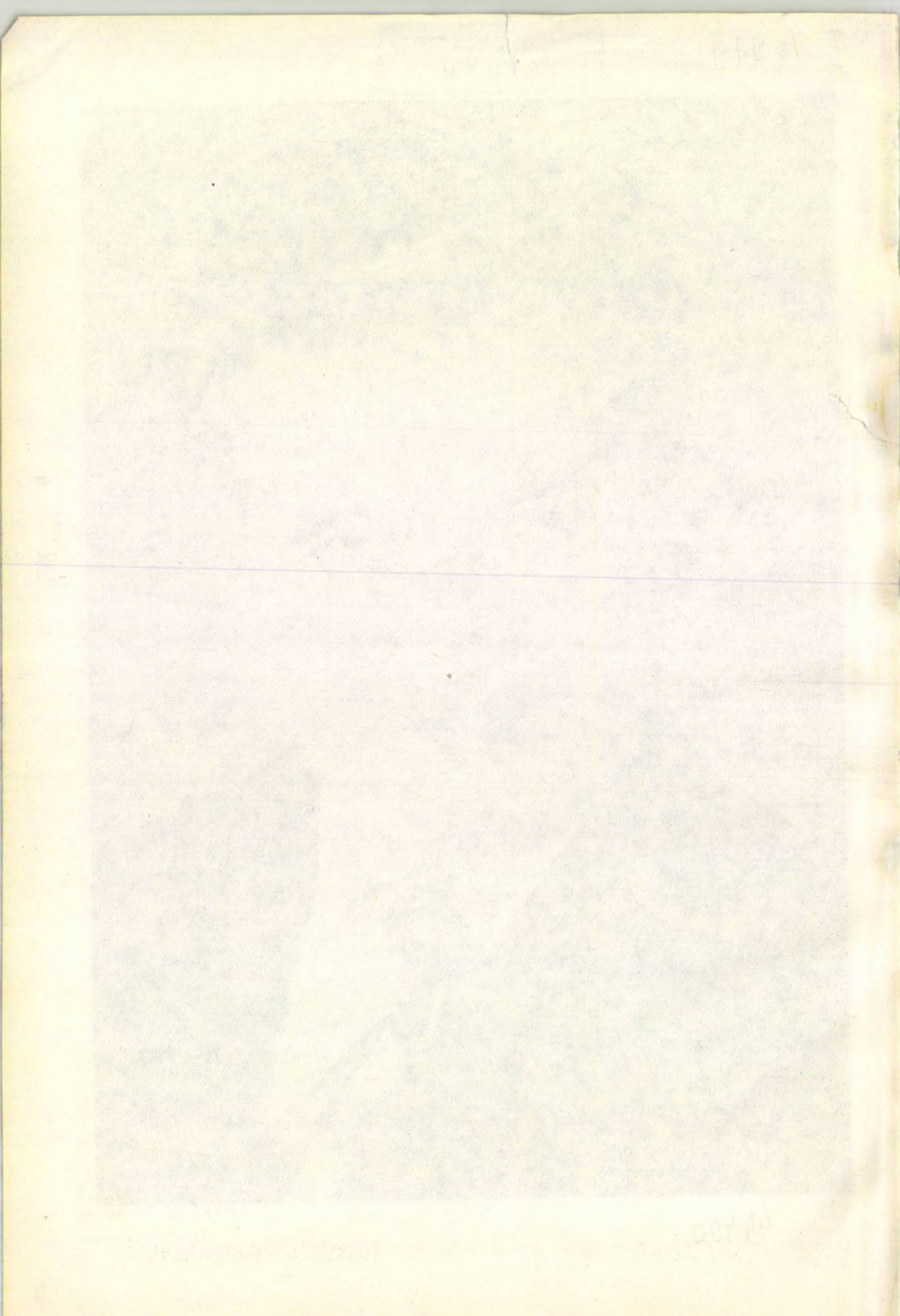

I 10.979
ALMANAH
luceafărul
'85

«În Transilvania, marea majoritate a populației o constituia țărănimea iobagă, clasa cea mai oropsită, mai exploatată și asuprită, care nu se bucura de nici un fel de drepturi și libertăți. Amploarea relațiilor feudale este atestată de faptul că din cele 1960 de așezări rurale ale Transilvaniei, 1 866 erau locuite de iobagi, din care peste 1 000 000 români și circa 213 000 maghiari. Ilustrativ pentru situația materială deplorabilă a țăranilor este faptul că din cele 7 zile ale săptăminii, aceștia erau obligați să lucreze pînă la 5 zile de clacă pe moșiile nobililor fără nici o plată. Datorită acestor stări de lucruri, Transilvania a fost de nenumărate ori, în decursul secolelor, teatrul unor mari răscoale țărănești. Este, astfel, cunoscut marele război țărănesc din 1514, purtat de armata revoluționară a iobagilor conduși de Gheorghe Doja împotriva nobilimii asupritoare, care a înspăimîntat de moarte clasele stăpînitoare și a stîrnit un profund ecou în întreaga Europă. Una dintre cele mai profunde și mai răsunătoare mișcări țărănești cunoscute pe continentul nostru a fost, de asemenea, răscoala iobagilor de la 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan, care a produs o puternică frămîntare și agitație în întreg Imperiul habsburgic. În aceste mari răscoale țărănești, ca și în toate înfruntările de clasă cu exploatatorii feudali, în lupta pentru condiții de viață mai omenești, pentru drepturi și libertăți sociale, iobagii români și maghiari s-au aflat întotdeauna umăr la umăr, în strînsă frăție și unitate, animați de aceleași interese și țeluri, conștienți că numai împreună pot dobîndi victoria împotriva dușmanului de clasă comun, își pot asigura libertatea și fericirea».

NICOLAE CEAUȘESCU

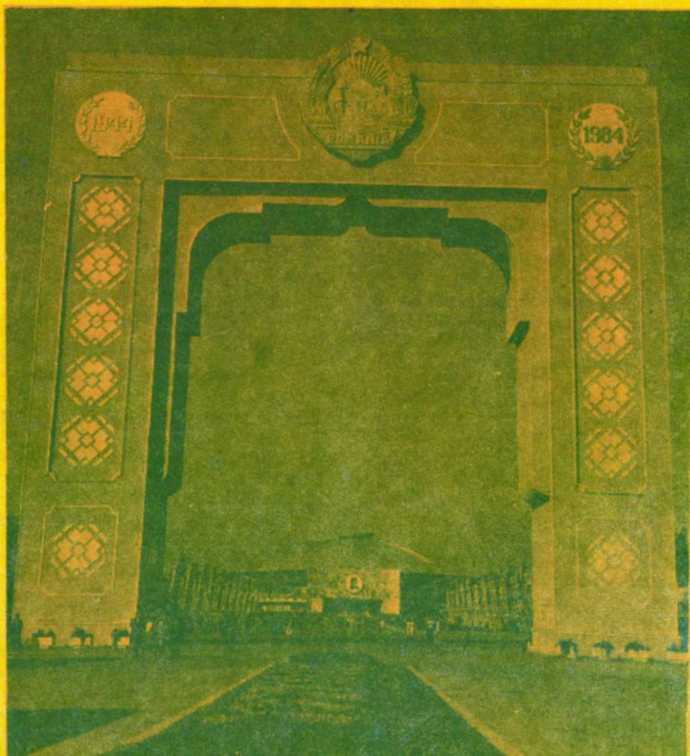

SUFLETUL ȘI GRANDOAREA UNEI EPOCI

O Românie cum nu a mai fost

Grandoarea, măreția și simplitatea unei epoci, radicală prin însăși forța și substanța continuității sale istorice, ale moștenirii sale vii, cutezătoare, stau în durabilitatea de fapt a tot ceea ce o inspiră și-i dă sens înalt mai departe, în realitățile și configurația de spirit ale acestora, în tot ceea ce ele iradiază și propun ca adevăr, cu o infinită gamă de argument și semnificații. Și adevărul viu, de neînlocuit, al existenței noastre, acum, la capătul a patruzeci de ani de la supremul act care a revoluționat întreaga ființă a patriei, nu poate fi altul decît acela al libertății și demnității înseși, al datoriei sacre prin care, asumîndu-ne propriul destin, ne-am ridicat la înălțimea celor mai drepte și mai nobile idealuri făcînd din România o țară cum nu a mai fost niciodată pînă acum. De o sută de ori mai puternică în industrie față de tot ceea ce putea ea să-și îngăduie și să existe în zorii libertății sale, de circa șapte ori mai puternică și mai bine așezată la orizontul muncilor și rezultatelor sale din agricultură, de nenumărate ori mai puternică și mai exactă în știință și cultură iar în multe, multe alte domenii făcînd operă de pionierat. O operă politică în cel mai înalt grad, socială prin extensia sa tot mai accentuată către om și aspirațiile sale, către om și propria sa umanitate. Și revoluționară — pentru că în esența oricărui demers

și a oricărui act înscris decisiv pe orbita progresului și civilizației, a dezvoltării armonioase, neîntrerupte, țara s-a desăvîrșit și se desăvîrșește în exercițiul suprem al drepturilor și libertăților sale fundamentale. Ea s-a ridicat, se ridică, iluminează asemeni unor mari vîrfuri de munți în universul și de la temelia epocii sale, ea s-a ridicat, se ridică și iluminează la soarele celei mai depline identități. Ea alcătuiește sufletul, puterea, măreția și ardoarea oricărui gînd, ea ne alcătuiește pe toți și în fibra tuturor nădejdilor, în inima tuturor aspirațiilor și a tuturor înfăptuirilor stă ea, o Românie cum nu a mai fost niciodată pînă acum, o Românie cum va fi și mai puternică și mai înfloritoare, mereu.

ANUL PATRUZECI

Mărturii și confirmări în lume

Actul revoluționar de la 23 August 1944 intră în seria de evenimente majore ale istoriei lumii din această a doua jumătate de secol și, pe măsura trecerii timpului, el se relevă tot mai puternic și tot mai distinct, concentrînd în el o multitudine de semnificații care se dezvăluie neîncetat. Iar acești patruzeci de ani cîți au trecut de atunci îi întăresc și mai mult sensul politic și social și nu mai puțin moral în fața umanității. Recunoașterea internațională care s-a produs atunci continuă azi la altitudini de adevăr sporite, întemeiate pe documente și studii ca și pe realitatea însăși în întreaga ei devenire. Acest act a confirmat și dezvoltat o vocație a poporului, a luptei sale pentru independență și libertate iar atunci, în acele condiții, a confirmat o categorică vocație a luptei antifasciste, luptă în focul căreia muncitorimea română, condusă de partidul comunist, se situa mai demult printre primele forțe de acest fel din Europa. Sfîrșitul mai grabnic al războiului și eliberarea lumii de coșmarul fascist au avut în actul de la București un impuls și o modalitate practică pe măsură. Poporul român a mers pînă la capăt pentru obținerea victoriei alături de forțele aliate și și-a adus o grea contribuție de singe, materială și umană pe frontul antihitlerist. Marile realizări din economie, știință și cultură, din viața și munca oamenilor, noua condiție politică, morală și socială a existenței nu ar fi fost posibilă fără acest eveniment propulsator de energie și spirit înalt, revoluționar, cum nu ar fi fost nimic posibil fără lupta și jertfa înaintașilor. Între această tot mai largă și mai evidentă recunoaștere și consacrare pe plan internațional a momentului istoric românesc petrecut acum patruzeci de ani și aprecierea, stima deosebită de care se bucură azi România prin politica sa de pace și colaborare în lume există o strînsă legătură marcată de dezvoltarea fără precedent pe care a cunoscut-o țara, de contribuția ei sinceră, tot mai activă — prin personalitatea conducătorului său — la cauza edificării unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Mărturisește cu elocvență aceasta însăși prezența la București, cu prilejul gloriosului jubileu, a atitor înalți oaspeți de peste hotare, șefi de state sau reprezentanți ai acestora, delegații de partid și guvernamentale din peste o sută de țări.

Onorînd o sărbătoare scumpă inimii noastre, țările și popoarele lumii au onorat o condiție a ideii de libertate și pace ca și aportul atît de larg recunoscut al României și al președintelui ei la așezarea lumii contemporane în dreptul și după criteriul umanismului, al salvgardării propriei umanități.

Axă trează, conștiință a întregului popor, centru vital al întregii națiuni : partidul nostru comunist. Partidul și țara într-o indestructibilă, supremă legătură. Partidul și țara într-un inseparabil și definitoriu, magmatic destin. De atunci, din ziua acelui act eroic cînd la orizont s-au ivit zorii înalți ai libertății, și încă mai demult, și pînă astăzi, timp de patruzeci de ani, pe parcursul unei opere fără precedent, o istorie vie astfel, tumultuoasă, o istorie trăită și asumată, văzută și simțită la confluența de gînduri și de sentimente, în toate ipostazele ei politice, economice și sociale, cu întregul ei suflu și toată forța sa morală, într-o incandescență de spirit care strînge la un loc și trecut, și prezent și viitor, o istorie unică, așadar, istorie și viață într-o configurație de destin. Arc de triumf al marii noastre sărbători care în [illegible] ridică în relieful clipei și zilei prezente toată sforțarea din adînc a poporului.

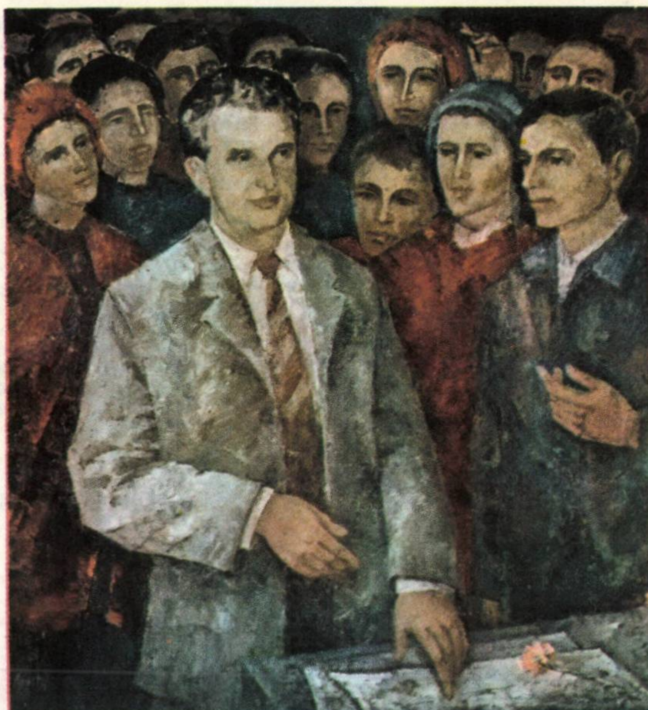
Vizionar și deschis, puternic ancorat în lumea concretă — a celor mai largi posibilități și la tensiunea celor mai înalte și mai cuprinzătoare idealuri, în matca acelorași aspirații și după puterea, la dimensiunea și sub semnul acelorași eforturi, ale aceleiași voințe și angajări, acest spirit care este deopotrivă al luptei și al muncii, răscolitor și întemeietor de conștiințe, a fost ca o chemare a istoriei înseși și s-a consacrat pe deplin istoriei în toată substanța și devoțiunea sa. Astfel, acel 23 August 1944 a devenit filă de început și temelie a unei existențe, astfel acest spirit a putut lucra și lucrează asupra noastră, într-o consonanță de fond. Inspirat, organizat și condus de partidul nostru comunist, actul revoluționar [illegible] acum patruzeci de ani ne-a marcat decisi[illegible]estin și a certificat calea cea [illegible]ogres și civilizație.

MAREA SĂRBĂTOARE

Simbolic și cît se poate de explicit: la capătul celor patruzeci de ani, de ziua sa jubiliară, România se prezintă cu un bilanț strălucit, desăvîrșit cuprins în cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o la Sesiunea Solemnă. Nu există practic domeniu atît în ordinea materială cît și spirituală a existenței în care să nu se resimtă puternic efectul unor extraordinare înnoiri. Ca o adevărată frescă a muncii și gîndirii noastre în libertate, pe calea înfăptuirii unor opțiuni fundamentale, realitatea de azi a României condensează o experiență a unității și solidarității generațiilor nemaiîntîlnită. Printr-un formidabil reflex politic și social, această experiență aduce în prim plan nu numai prezentul ci deține în cîmpul ei real și distinct însuși viitorul. Poziția acestuia care, așa cum sublinia președintele țării, trebuie consolidată sub toate aspectele sale economice și mai ales sub semnul unei noi calități, cu implicațiile tot mai accentuate ale științei și tehnicii înaintate, conform capacității proprii unei industrii viabile, moderne, în stare să producă tot ceea ce este necesar dezvoltării noastre pe mai departe. Cu un asemenea tonic sentiment și cu asemenea argumente de referință, marea sărbătoare s-a instituit și într-un cert moment de bilanț și de hotărîre unanimă de a prospecta și gîndi viitorul, mai ales că, într-o succesiune caracteristică de evenimente, ei îi urmează Congresul al XIII-lea al partidului și deci pornim spre noi înfăptuiri, spre noi realizări. Ea a însemnat totodată și un fierbinte omagiu adus înaintașilor, luptei și muncii lor eroice, jertfei tuturor celor ce au insuflat pe mai departe viață și trăinicie poporului, curaj și speranță în înfăptuirea idealurilor de libertate, de dreptate socială și națională. Au fost și rămîn clipe dense, curate, pline de recunoștință față de partid, față de secretarul său general, momente de cea mai clară și mai intensă expresie a unității noastre de nezdruncinat, ale încrederii și optimismului, un jubileu ce ne-a întruchipat cu toate faptele, cu toate bucuriile și izbînzile noastre la un loc.

CTITOR DE ȚARĂ NOUĂ

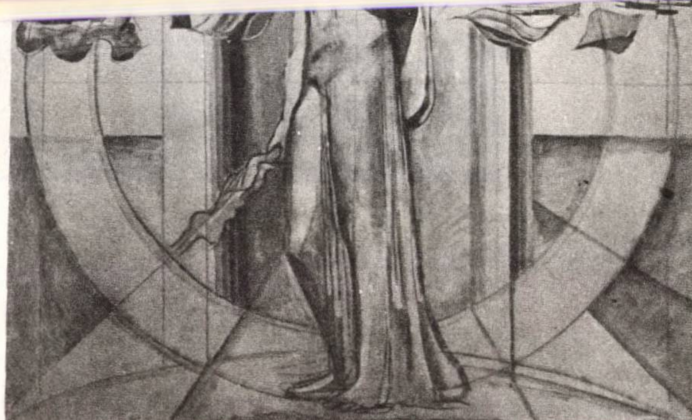
Moment decisiv și în același timp act politic și social creator, înscris cu litere de aur în cartea timpului ce i-a urmat, Congresul al IX-lea a pus condiției noastre de muncă și viață cele mai rodnice și mai sigure temelii, constituindu-se într-un orizont de amplă referință pentru toate demersurile și împlinirile noastre în contemporaneitate. Densitatea și profunzimea acestor împliniri la scara tuturor preocupărilor materiale și spirituale fac din epoca străbătută un jalon sigur pentru tot ceea ce înseamnă ideea și starea de libertate, independență și progres. Pe bună dreptate o numim Epoca Nicolae Ceaușescu și prin aceasta ne numim de fapt însăși existența. Ea poartă sigiliul celor mai ample transformări. Distingem o tulburătoare deschidere spre om și creativitate, spre descoperirea unor inepuizabile resurse de spirit și racordarea lor la procesul însuși al dezvoltării, după criteriile unei noi eficiențe și ale unui nou ritm cu implicații la scara întregii societăți și la nivelul tuturor domeniilor de activitate. Putem numi aceasta vocația marilor înfăptuiri. În expresia lor economică, ele sînt Canalul Dunăre-Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul, întinsele și modernele platforme industriale, tehnica de vîrf, noua revoluție agrară, orașul și satul românesc contemporan. În expresia lor morală, ele constituie spațiul de certitudine, ridicarea la un nou relief de conștiință și dobîndirea unui înalt grad de personalitate. Sub raport social, această vocație a marilor înfăptuiri înseamnă și un nou chip al țării, un nou chip al muncii. Ea, această vocație, definește însăși libertatea și independența, ne definește pe noi în raporturile cu noi înșine și cu lumea în care trăim, muncim și gîndim. Și mai înseamnă forța democrației, a participării conștiente la făurirea istoriei și la asumarea acesteia după un prezent și un viitor bine conturate, gîndite în toată răsfrîngerea și dimensiunea lor umană.

«Dialog cu tînăra generație» — Tablou de Gheorghe Gh. Anghel

Ctitor de spirit nou, revoluționar

Manifestarea plenară a spiritului revoluționar, creator, puterea de a te exprima prin gîndire, prin muncă și creație, în slujba patriei și a poporului tău, pentru sporirea neîncetată a zestrei sale de frumuseți, iată o optică; momentul ei inaugural: Congresul al IX-lea. Întreaga substanță, întreaga putere de a releva nebănuitele lumi și energii ale existenței prin muncă și prin creație stau în opera teoretică și practică a secretarului general al partidului, președintele țării. Patriotismul ardent al acestei opere se constituie el însuși într-un act de istorie pe cît de relevantă și tulburătoare în articulațiile sale la zi, pe atît de prospectivă și generoasă în ceea ce privește grandoarea și profunzimea construirii unei noi societăți și a unui nou om. Se cuprinde în sfera ei însăși realitatea și se cuprind mai ales omul concret, omul plenar, cerințele și aspirațiile lui. El se află programatic în centrul tuturor preocupărilor politicii partidului și statului, el reprezintă figura centrală a tuturor preocupărilor economice și sociale, el produce, creează istorie și cultură, rămîne criteriul suprem al valorii, măsura tuturor celor cîte s-au înfăptuit și se vor înfăptui. În acest sens cultura și arta constituie unul dintre acele argumente prin care putem realiza o imagine cît se poate de grăitoare a întregului edificiu economic, moral-politic și social pe care îl avem astăzi în fața ochilor și care ne consacră într-o largă perspectivă în timp. Cultura și arta, creația literară și artistică sînt în serviciul înalt al ideilor umanismului și converg spre acel orizont vast și sensibil care a fost magistral configurat prin orientările și îndrumările secretarului general al partidului după care omul, condiția fericirii, a bunăstării sale materiale și spirituale reprezintă țelul suprem al politicii partidului și statului, investiția cu cel mai puternic suport moral pe care o realizează întreaga societate.

ÎNALTUL FORUM

«Omagiu» Tablou de Geta Mermeze

Un an al unui glorios jubileu — [illegible] eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — un an al unui mare și hotărîtor eveniment — Congresul al XIII-lea al partidului — iată configurația în plan politic și social și nu mai puțin sub raport moral a implicării în datele propriei noastre istorii, asumîndune-o ca pe o condiție de fond. Pentru că, prin însăși semnificația sa, acest an rămîne de domeniul istoriei și se constituie un punct de reper pentru viitorul apropiat și depărtat. Cu tot ceea ce înseamnă pentru noi și viața noastră noul forum comunist al țării, în toată proiecția și răsfrîngerea sa politică, economică și socială, la nivelul întregii națiuni ca și al fiecărei biografii în parte. Prin ampla sa concentrare de spirit el se înserează în continuitatea și consecvența cu care, de aproape douăzeci de ani, se hotărăsc rezolvări de fond al existenței și dezvoltării patriei, treaptă cu treaptă și program cu program, într-o manieră de lucru, de consultare permanentă și participare la decizie a întregului popor. Astfel, desfășurîndu-se în anul celei de-a patruzecea aniversări a libertății noastre, noul forum comunist marchează parcurgerea unei perioade de profunde transformări revoluționare în economie și structura socială, în gîndirea și modul de existență ale oamenilor, în fizionomia întregii societăți. Directivele cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000 propun în modul cel mai exact o etapă nouă, definitorie pentru calitatea muncii și vieții noastre în plină ascensiune pe calea progresului și civilizației socialiste și se întruchipează în acel grandios și edificator proiect de viitor ce intră în sfera materializării dinamice, creatoare, ca toate programele gîndite și aplicate în numele oamenilor și cu oamenii, în interesul suprem al întregii națiuni. Orizonturile României ca țară socialistă cu dezvoltare medie, apoi acelea care ating pragul sfîrșitului de mileniu, de țară socialistă multilateral dezvoltată atît din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii cît și al nivelului general de viață și de civilizație al poporului, stau ca cerință și posibilitate în noile deschideri de relief economic și social pe care le consacră Congresul al XIII-lea al partidului. Ele ne însumează ca forță și ne relevă ca destin, își au obîrșia în toți cei patruzeci de ani de pînă acum și mai ales în ultimele două decenii cînd marea epopee a construcției socialiste a cunoscut cele mai rodnice și mai trainice înfăptuiri.

Sub semnul acestor două decenii istoria trece prin cinci forumuri comuniste și face liantul nobil, inestricabil, între trecutul îndelungat și glorios și viitorul ca stare și condiție a prezentului însuși.

Tablou de Vintilă Mihăescu

SPRE MĂREȚIA ȘI GLORIA ÎNTREGII NAȚIUNI

O istorie unică, un destin unic — așa cum, în realitatea de gînd și de faptă, am putut trăi și consemna la dimensiunea unei opere patriotice esențiale datorată secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O istorie unică, un destin unic — suport moral și politic al unei permanente și cuprinzătoare propensiuni de spirit în contemporaneitate, criteriu și exercițiu de fond al propriei noastre identități. Și în răsfrîngerea lor cea mai exactă, sub semnul celei mai înflăcărate și mai puternice unități, un model economic deschis și viabil, o știință, un învățămînt și o cultură înaintate, o adevărată instituție a democrației, un sistem democratic unic în felul său. În răstimpul a cinci forumuri comuniste, echivalența unei epoci de fapt, sufletul și grandoarea, puterea și lumina ei. Ca o arcuire pe bolta întregii țări și în inima fiecăruia, ca o arcuire de cer peste inimi și frunți. Un mare proiect, o mare deschidere, o eliberare în spirit, asumare în conștiință și o dreptate la urma urmei în destinul și puterea însăși a țării — iată, acestea au fost cele dintîi semne, în acest fel ne-a cuprins și ne-a făcut să privim către noi cel de-al IX-lea Congres. Avînd pe frontispiciu un nume la a cărui simplă rostire facem azi să se rostească idealurile și istoria însăși a patriei și facem să se rostească marile ei deveniri. Un nume simbol, un nume emblematic prin care țara și-a devenit contemporană sieși și s-a ridicat pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație. A fost ales și reales ca certitudine a propriei noastre propășiri. Cu sentimentul celei mai alese prețuiri și al celui mai fierbinte devotament, trăind și gîndind în spațiul și la dimensiunea unei adevărate renașteri naționale. Realegerea sa ne continuă în nădejdi și ne confirmă în rezultate. Cel de-al XIII-lea forum, al cincilea în biografia sa de luptă și muncă eroică, revoluționară, patriotică în cel mai înalt grad — ni-l așează în dreptul inimii, călăuză spre tot mai înalte trepte, far glorios spre măreția și gloria întregii națiuni. Este o hotărîre a întregului partid aceasta, este o voință a întregii țări : cu dragoste și devoțiune, cu satisfacție și mîndrie patriotică, revoluționară, cu încredere și recunoștință. Ca o garanție a propriei noastre angajări în înfăptuirea neabătută a tuturor hotărîrilor și obiectivelor adoptate, ca o garanție a propriei noastre conștiințe. Din acest motiv, sau cel puțin într-o asemenea lumină, viitorul apare ca un argument de fond pentru oricare demers al nostru în materie de progres și civilizație. Ne asumăm condiția propriei noastre lumi și ne reprezentăm pe noi înșine în forul propriilor noastre convingeri știind că nimic nu ne poate abate din calea pe care cei patruzeci de ani pînă acum au pus jaloane sigure iar ultimii douăzeci formează arhitectura cea mai întinsă și cea mai revelatoare pentru felul cum gîndim și realizăm o operă durabilă și esențială avînd în permanență, în cuget și faptă, exemplul unui mare erou.

TRIUMFUL RAȚIUNII - PACEA

Există în acest act de înaltă și solidară conștiință a partidului și națiunii noastre — realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de partid — și un temei de certă implicare politică internațională, o aceeași înaltă și supremă garanție prin care construcția propriei noastre societăți în strînsă legătură cu aceea a păcii și înțelegerii, a asigurării unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. Stă în puterea popoarelor, afirmă președintele României, ca, acționînd cu hotărîre și în deplină unitate, să oprească cursul periculos al evenimentelor spre [illegible] de aproape 40 de ani să împiedicăm un nou război mondial. Acum ne găsim într-o situație gravă. Pînă nu este prea tîrziu, să facem totul, trecînd peste orice considerente, pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a înarmărilor nucleare, pentru retragerea rachetelor cu rază medie și a altor arme nucleare din Europa, pentru a asigura dreptul suprem al popoarelor la existență, la viață, la independență și libertate, la pace.

Rațiunea demersului românesc pentru pace își are o profundă explicație în tot ceea ce s-a făurit în anii libertății și independenței sale, în vocația creatoare, profund umanistă a politicii datorită căreia țara noastră se bucură de un înalt prestigiu internațional. Personalitate proeminentă a lumii contemporane, președintele României a ridicat această vocație la rang de destin și acțiune politică de cea mai nobilă și mai umană extracție, în folosul însuși al civilizației și al continuității acesteia la adăpost de orice amenințare cu distrugerea. Toate forțele progresiste, înaintate, popoarele își pot spune răspicat cuvîntul pentru a împiedica demența pustiitoare și a salva omenirea de la catastrofă. Știința este chemată să se transforme exclusiv în forță a progresului, oamenii de știință și pacea pot și trebuie să formeze un tot inestricabil și să angajeze soarta lumii pe un făgaș salvator. De un binemeritat prestigiu se bucură, în această privință, activitatea științifică a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, un nume consacrat în analele lumii științifice și politice de azi ca un exemplu strălucit prin care se ilustrează însăși devoțiunea, abnegația și devotamentul în materie de umanism și umanitate.

Clădindu-se pe sine, după sufletul și chipul său în lumina propriilor sale adevăruri și la înălțimea și după hărnicia propriilor sale idealuri, România, poporul român trăiesc cu ardoare ideea păcii și acționează neabătut pentru salvgardarea ei. Sensul e cît se poate de explicit și exact : o lume mai dreaptă, o lume mai bună pe o planetă a păcii, pe planeta Pămînt.

«Marșul tineretului român pentru pace» — tablou de G. Mermeze

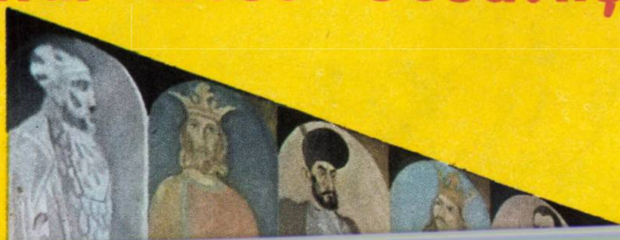

20 august 1984. Tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, ceilalți conducători de partid și de stat inaugurează Expoziția «Dezvoltarea economică și socială a României»

LEGĂMÎNT SUPREM

O sărbătoare glorioasă, un jubileu glorios și un eveniment politic major, un eveniment istoric, iată, în succesiunea sa de momente și implicații de ordin politic și social, acest an de referință în istoria curentă, în biografiile tuturor generațiilor și la altitudinea tuturor preocupărilor de natură să ne releve pe un drum ascendent tot mai bogat, tot mai cuprinzător și parcă și mai inedit, mai plin de nădejdi și de satisfacții, tot mai prospectiv și mai exact. O sărbătoare glorioasă prin care am intrat în cel de-al cincilea deceniu al libertății și un eveniment istoric prin care am intrat în linie dreaptă la orizontul împlinirii a două decenii de cînd în fruntea partidului și statului se află, prin voința întregii națiuni, cel mai iubit fiu al poporului, erou al României și al renașterii noastre naționale. O sărbătoare națională și un eveniment care o răsfrînge în toată plenitudinea transformărilor și înnoirilor noastre revoluționare, o îngemănare istorică așadar la confluențe de gînduri, fapte și preocupări esențiale. Astfel arată acest an și astfel îl gîndim și îl cumpănim noi ca durată din durata a tot ceea ce vedem, ce am hotărît și înfăptuim. Privim departe, pînă în zarea celuilalt mileniu, privim aproape, sub semnul sărbătorilor sfîrșitului și începutului de an și ne vedem la datorie, în plin efort creator, făcînd din împlinirea celor două decenii ale celei mai fertile și mai bogate perioade din întreaga noastră istorie un legămînt că vom acționa cu și mai multă energie, cu patos viu și mai înalt pentru prosperitatea și înflorirea continuă a țării, pentru onoarea și prestigiul ei neîntrerupt. Este un legămînt acesta, un crez de muncă și viață prin care ne onorăm – cu gîndul și fapta – întregul destin.

REPUBLICA
spre cele mai alese desăvîrşiri

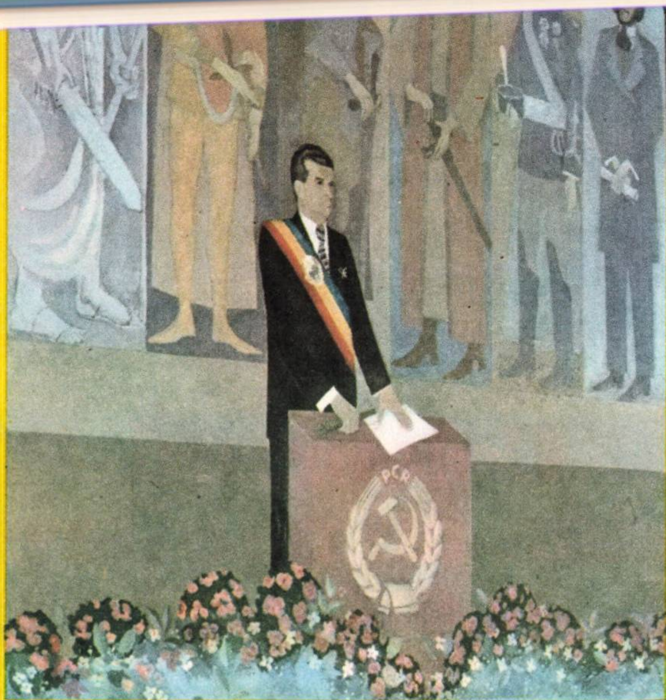

proape că nu se putea coincidență mai tulbură-

[...] nou sub o nouă formă a existenței sale, Republica. Acest act atît de mult gîndit şi înțeles de înaintaşi şi făurit de cei care doar cu cîţiva ani mai înainte ridicaseră zorii libertății peste Carpați. O vocație a asumării propriului destin ființa atunci ca cerință şi drept suprem. Astfel încît anul nou al țării, sau mai bine zis anii noi ai țării, era sa cea mai complexă şi pe parcursul acestora epoca sa cea mai înfloritoare aveau să însemne acea zi în chenar curat de sărbătoare şi să se înalțe în istorie cu tot relieful lor uman şi social, schimbînd din temelii însăşi fizionomia țării şi în primul rînd harta ei economică şi socială, chipul ei care se lumina de acum înainte deopotrivă de la faptă şi de la cuvînt. Pentru ca, în epoca pe care o străbatem, jurămîntul solemn al preşedintelui, cel dintîi preşedinte al României, să-i insufle o vigoare şi o profunzime fără precedent. Să trăiască, adică, pe verticala celor mai înalte gînduri şi să se edifice la dimensiunea celor mai nobile idealuri. Să-şi redescopere întregul său trecut glorios, înaintat, şi cu toate energiile vii, clocotitoare, să facă din prezentul şi viitorul său o neasemuită osmoză şi un neasemuit cîmp de efort cu o gravitație a muncii şi creației după care se probează şi ideile şi faptele azi, cele mai durabile, şi proiectele acum, cele mai îndrăznețe; şi tot ceea ce înseamnă condiție a progresului şi civilizației, tot ceea ce înseamnă problematică a omului şi a umanității sale.

Republica la orizontul şi din perspectiva celui de al XIII-lea Congres, din perspectiva şi după ansamblul orientărilor care îmbracă sfîrşitul acestui mileniu străbate spații economice şi sociale certe, îmbogățindu-se infinit. Intră în zestrea de spirit a tuturor generațiilor şi se clădeşte pe cele mai ridicate trepte ale gîndirii şi cunoaşterii umane. Ne amintim mereu acel jurămînt solemn al preşedintelui, cel dintîi preşedinte al României, şi ne reînnoim mereu puterea de a da viață tuturor convingerilor şi aspirațiilor noastre. Din anul unui jubileu glorios şi al unui eveniment cum este noul forum al partidului, Republica trece, cu măreție, spre timpul celor mai alese desăvîrşiri.

«Intiiul Preşedinte al României» Tablou de C. Piliuță

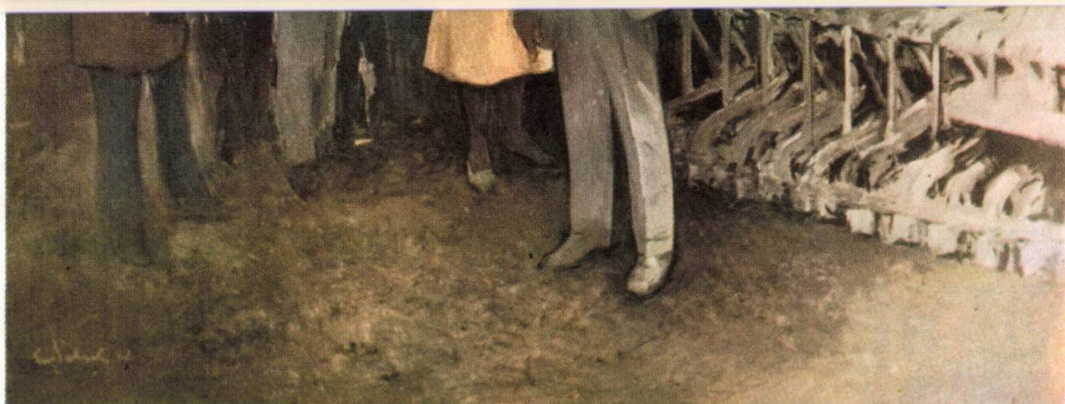
Tablou de Eftimie Modâlcă

Celebrînd ziua de naștere a eroului

Ideea de unire și unitate sau două simboluri care ne reprezintă și ne rezumă în conștiință ca pe însăși starea de a fi a istoriei noastre contemporane ; un univers în continuă mișcare și în continuă alcătuire de sine, pentru că unirea — cap de pod al atîtor și atîtor începuturi, și unitatea – punct maxim de relief al atîtor și atîtor împliniri, nu și-au epuizat și nu-și vor epuiza niciodată energia de spirit care le leagă și le înnoiește în noi cu fiece clipă și mai ales cu fiece faptă cu care le înzestrăm și ne consacră din toată ființa și cu toată puterea muncii și creației din perspectiva unor înfăptuiri și mai mari.

Unirea – a cărei dată calendaristică și solemnă este 24 ianuarie, și unitatea – a cărei intimă, profundă rezonanță și aproape legitimă și rară coincidență ni se reprezintă tot sub conul de rază al marii sărbători. Doar la o bătaie de inimă de aceasta, doar la un foșnet de filă în calendar, 26 ianuarie : Ziua de naștere a celui căruia partidul și țara i-au încredințat pe potrivă și după merit destinele și cîrmele conducerii noastre socialiste. Pentru că așa cum ne-am obișnuit să-l numim și pe nume de la un timp, să-l identificăm cu timpul însuși pe care îl trăim, să-l adăugăm unei vîrste a noastre, de excepție, cum tot așa, din istorie, ne adăugăm vîrsta tuturor marilor noastre spirite și a tuturor marilor noștri bărbați. Nicolae Ceaușescu sau opera Nicolae Ceaușescu, istoria în definiția sa actuală, cea mai cuprinzătoare și cea mai exactă și mai complexă totodată, o epocă în raza de gîndire și acțiune a unei mari personalități. Un caz fericit, așadar, cînd ochii noștri și mai ales cugetul nostru se ridică în contemporaneitate și chiar de pe solul și din inima reliefului ei cel mai fertil putem face atingerea cu adevărate vîrfuri de munți care electrizează dinlăuntrul lor și fac să ne umplem de spații pînă acum necunoscute și de energii mereu proaspete și noi. Două zile ca două simboluri astfel și în liantul lor, marea, inconfundabila noastră realitate. Cu toate victoriile, cu toate urcușurile, cu toate cumpănirile noastre de gînd și cu toate eforturile, cu toate zbaterile pe care ni le-am asumat și am pornit mai departe la un drum care nu putea fi nici scurt, nici ușor. Se împlinesc în curind două decenii de atunci și e firesc ca în măsura a toate cîte am înfăptuit să vedem ce a însemnat și înseamnă acel moment inaugural, Congresul al IX-lea, să ne amintim aceasta și de ziua unirii și de ziua de naștere a secretarului general al partidului cînd țara își celebrează eroul. Spunîndu-i la mulți ani spunem cu tărie și împlinire drumului acesta pe care îl vedem și mai înalt și mai clar mai departe, pentru că e al patriei și trece prin inima ei, este al oamenilor și trece prin gîndurile și nădejdile lor. Lîngă ziua unirii, ziua de naștere, așadar, a unui mare erou, o zi pe care metaforic și nu numai atît o putem numi și ziua cînd celebrăm unitatea noastră, puterea aceasta infinită și trează, întocmai ca un legămînt pe care îl facem cu țara și ne naștem de-a pururi la toate marile ei sărbători.

Tablou de Eugen Palade

DOUĂ DECENII

Două decenii fac arcul de boltă al existenței noastre celei mai cuprinzătoare, epoca cea mai dinamică și mai complexă, cu cele mai mari și mai rodnice rezultate din întreaga istorie. Ele ating proporțiile unui fenomen unic în felul său, definesc nu atît o măsură, o unitate de timp cit mai ales o vocație de o amploare fără seamăn și definesc mai ales o șansă, un privilegiu pe care istoria și l-a acordat și a ieșit cu necesitate în față, întruchipindu-se într-un om de excepție și o țară care trăia și spera în inima lui, pentru că o cunoștea din adîncuri și o înțelegea cel mai mult. De aceea aceste două decenii îi poartă și numele, sînt încă pline de energia și spiritul său eroic, revoluționar. Timpul se identifică astfel cu un om și o biografie de excepție ; la vremurile noi ale țării se cerea un om nou, se cerea un conducător nou. Și, însăși țara, ființa însăși a poporului se identifică în cel mai înalt grad cu voința și cugetul său nou, deschis și înnoitor, vizionar și patriotic în cel mai profund sens.

Două decenii fac arcul de boltă al unei identități depline între conducător și țara sa, între cel ce ne inspiră în toate demersurile și eforturile noastre creatoare și rezultatele care alcătuiesc chipul de azi al României și care altfel ar fi fost de neconceput.

Două decenii fac arcul de boltă al unei epoci prin care țara a revenit la matca propriilor sale nădejdi și aspirații pentru a-și gîndi, pe contul său și al propriei sale vocații, pe contul propriilor sale cerințe și posibilități, în virtutea propriei sale sensibilități și cu mijloacele inconfundabile ale propriei sale spiritualități un destin pe măsură și o operă care e a progresului și civilizației celei mai înaintate.

Două decenii fac arcul de boltă al unui destin în toate liber și demn și fac mai ales puntea vie de legătură cu viitorul ca un proiect nu numai posibil ci și necesar și măreț și exact.

Vom sărbători aceste două decenii gîndindu-ne la cel ce ni le-a inspirat și am putut face din ele un arc de boltă al țării și o imagine a ei în lume dintre cele mai cuprinzătoare. Și vom spune, cu îndreptățită mîndrie, că prin aceasta am făcut un legămînt adînc, și mai puternic, cu noi înșine, vom spune că prin aceasta am înțeles și înțelegem și sufletul și grandoarea unei întregi epoci.

Luceafărul

Marile însemne de gînd și faptă ale Epocii Nicolae Ceaușescu

xistă în istoria unui popor momente, perioade de timp care-l urcă pe culmi de glorie și eroism, catapultîndu-l în interesul general al celorlalte națiuni, opere ce dau dimensiunea exactă a forței sale de creație, menite să înfrunte veacurile, spre admirația tuturor. Un astfel de moment, o astfel de perioadă trăim noi, românii, de aproape două decenii, mai exact spus de 19 ani, de cînd în fruntea noastră și a țării se află cel mai iubit fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Niciodată țara, în istoria sa multimilenară, n-a fost mai bogată, mai mîndră, mai frumoasă ca pînă acum ; niciodată, ca pînă în acest pisc de istorie nouă, nu s-au înălțat asemenea edificii, adevărate opere, cutezătoare ctitorii, pe care istoria le va păstra în cea mai curată filă a sa de nestinsă memorie.

Cuvintele se vor — și merită a fi — sărbătorești. Dar oricît de sclipitoare, ele nu se pot scutura de haina de lucru cu care au însoțit, în toți acești 19 ani, marile construcții, reflectînd momente de înaltă pildă muncitorească și de conștiință, secvențe de eroism cotidian, efortul unui popor de a se depăși pe sine însuși, în atingerea celui mai înalt ideal, făurirea socialismului și comunismului. Să privim în adîncimea acestui timp, descifrînd fapte, idei, sentimente, care se așează temeinic în trăinicia operelor ctitorite.

N-aș vrea să trimit, cu orice preț, gîndul către cele mai spectaculoase ctitorii. Dar tot ceea ce s-a construit în epoca de puternică înflorire socialistă în care avem fericirea să trăim — „Epoca Nicolae Ceaușescu" — cuprinde, în egală măsură, eroismul și modestia, hărnicia și inteligența, firescul și spectaculosul. Fie că ne-am referi la modesta microhidrocentrală dintr-un sătuc de munte ori la marea uzină electrică de la Anina ce va funcționa pe bază de șisturi bituminoase, la superbele construcții edilitare din mai toate orașele țării ori la miile și milioanele de hectare de pămînt supuse înnobilării — calitățile enunțate cu o clipă mai devreme sînt, rămîn însușiri esențiale ale acestui timp.

Pentru că epoca pe care cu îndreptățită mîndrie o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu" înscrie între bornele sale distincte o perioadă de timp definită inconfundabil tocmai prin ideea de construcție. Nicicînd în istoria țării — dar totdeauna cu o bază trainică în această istorie —

șantierul nu s-a impus mai pregnant ca astăzi. Orice izbîndă, orice schimbare, toate victoriile noastre au fost, mai întîi, șantier. Șantiere care au crescut prin oameni, șantiere care au crescut oameni.

Partidul, noua orînduire au pus la baza întregii evoluții sociale dezvoltarea unei industrii puternice, capabilă să susțină întregul eșafodaj de gînd și faptă al socialismului. Un principiu teoretic, cu excepționale implicații în toate sferele vieții politice, economice și sociale — a cărui elaborare de o manieră nouă, originală și promovare susținută le datorăm tovarășului Nicolae Ceaușescu — este cel al realizării unei cît mai depline concordanțe între forțele de producție și relațiile de producție, asigurîndu-se astfel industriei socialiste, întregii noastre evoluții, prioritatea factorilor intensivi ai dezvoltării. Harta țării, peisajul economic al realității prezintă, în semn de elocventă dovadă, siluetele decupate pe cerul privirii a numeroase uzine și fabrici, mii și mii de întreprinderi, în care se plămădește bunăstarea noastră de azi și de mîine.

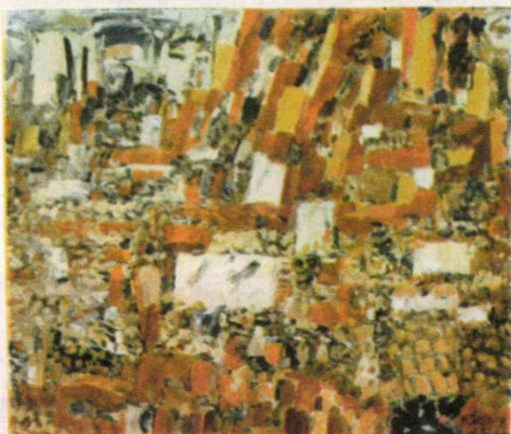
O bunăstare pe care o deslușim, limpede și expresiv, fie și numai în ceea ce privește fața nouă a satelor și orașelor patriei. S-a construit în ritmuri care impresionează mapamondul, într-o manieră modernă, dar originală (păstrînd legătura cu tradiția) în care confortul constituie unul din criteriile esențiale. Din Capitală — practic un oraș înnoit, în care noul centru civic se prefigurează ca un grandios proiect pentru viitorul imediat — și pînă în cel mai mărunt punct de rostire românească, sticla și cimentul și aluminiul alcătuiesc întruchipări lîngă care imaginația rămîne fără schele.

Doar în om, în construcția umană s-au mai făcut asemenea investiții, s-au mai obținut asemenea victorii. De altfel, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza : **„Formarea omului nou, con-**

26 mai 1984. O zi inscrisă cu litere de aur în cartea marilor izbînzi ale Epocii Ceaușescu. Secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu inaugurează Canalul Dunăre—Marea Neagră ● Monumentele brigadierilor de la Canalul Dunăre—Marea Neagră care se vor înălța la Agigea (autor sculptorul Radu Aftenie) și Straja (autor sculptorul Pavel Bucur)

structor conştient al celei mai drepte orînduiri sociale, constituie cea mai mare şi mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere, îndatorirea revoluţionară de onoare a partidului nostru comunist". Departe de a fi o operă încheiată — proces rămas totdeauna perfectibil — chipul omului nou este totuşi unul apropiat, cunoscut din fabrici şi de pe ogoare, din amfiteatrele şcolii ori din laboratoarele ştiinţei, din imediata noastră realitate. El este — în procesul de care vorbeam — adeseori (şi din ce în ce mai pregnant) eroul trudei noastre literar-artistice.

Să luăm, totuşi, cîteva exemple. Şi să ne oprim, de pildă, la **Întreprinderea de aluminiu din Slatina, judeţul Olt,** despre care Matei Fira, secretarul comitetului de partid, îmi spunea că „se leagă de numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, precum România de Carpaţi şi Dunăre". De mai mult timp, această unitate trece drept un obiectiv obişnuit pe harta economică a patriei. Şi totuşi... Nu stă la îndemîna oricui să producă aluminiu. Şi dacă atunci, la înfiinţare, România era a 26-a ţară producătoare de aluminiu, astăzi întreprinderea din Slatina a devenit cea mai mare uzină de profil din Europa şi a 5-a din lume. Aluminiştii slătineni au învăţat să stăpînească greutatea celui mai uşor metal, atingînd performanţa în puritate — în muncă, în viaţă — de 99,99 la sută. Pentru rezultatele muncii lor, ei au primit, ani la rînd, înalte distincţii, între care Ordinul Muncii clasa I, Steaua Republicii Socialiste România clasa I, titlul de Erou al Muncii Socialiste.

Dar să luăm şi un alt exemplu. Să privim împreună harta rutieră a ţării. Vom sesiza acolo un indicativ nou : DN7C ; adică drumul naţional 7C, ceea ce reprezintă, de fapt, noua cale rutieră dintre Muntenia şi Transilvania — **Transfăgărăşanul,** acest „drum monumental", cum l-a caracterizat secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Dăltuit în cremenea munţilor, Transfăgărăşanul numără 91,5 km., are peste 800 de curbe şi atinge cea mai mare altitudine, 2.045 de metri, trecînd totodată prin cel mai lung tunel din ţară, 887 de metri, situat la cea mai mare înălţime, 2.042 de metri. Sînt, toate acestea, performanţe tehnice şi economice de maximă valoare. Dar Transfăgărăşanul se constituie, pe lîngă importanţa sa economică, într-o lucrare cu putere de simbol pentru cutezanţa gîndului şi faptei româneşti, într-o epocă atît de densă în înfăptuiri.

O altă operă — complexă, monumentală — menită să ratifice stadiul înalt atins de creaţia tehnico-ştiinţifică românească — operă realizată din iniţiativa personală şi sub directa îndrumare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu — este metroul bucureştean, a cărui primă magistrală (25,1 km., 16 staţii, 2 depouri) funcţionează ireproşabil, legînd rapid marile platforme industriale cu noile cartiere de locuinţe. Alte tronsoane — proiectate exact şi realizate concret, minuţios — se vor alătura în curînd metroului, făcînd din el cel mai puternic bulevard al Capitalei noastre.

Opera capabilă să dea însă adevărata măsură a hărniciei şi talentului poporului nostru este, rămîne, cu siguranţă, **Canalul Dunăre — Marea Neagră.** Expresie elocventă a inteligenţei şi creativităţii româneşti, canalul se înscrie drept

«Tovarăşul Nicolae Ceauşescu în mijlocul tinerilor mineri de la Rovinari» — tablou de Nicolae Groza ● «Sub steagul Partidului» — tablou de Mircea Vremir ● Două mărturii fotografice ale efortului depus la ecluza de la Agigea

cea mai reprezentativă construcție între marile ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceaușescu". De altfel, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aprecia în Cuvîntarea rostită la marea adunare populară de la Agigea, cu prilejul inaugurării : **„Vor trece decenii, secole, milenii și multe din construcțiile de astăzi — și întreprinderi, și locuințe, și altele — vor fi, fără îndoială, refăcute pe o bază nouă. Dar peste secole și milenii, această nouă magistrală va rămîne permanent ca o mărturie vie a forței și capacității creatoare a poporului român, a societății noastre socialiste, a generației noastre care am schimbat cursul Dunării, creîndu-i o nouă cale care va dăinui cît timp va dăinui planeta noastră".**

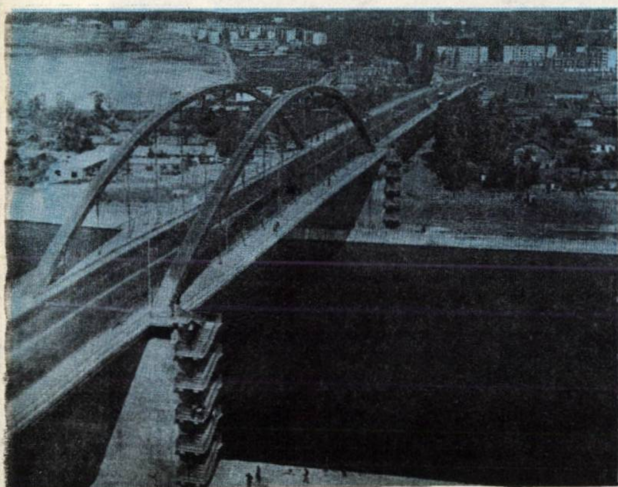
Nu asupra detaliilor tehnice aș vrea să insist în aceste însemnări — ele se cunosc, le-a aflat tot omul din ziare, de la radio și televizor — deși merită amintit faptul că magistrala albastră românească se numără printre cele mai mari din lume, depășind, cel puțin în privința excavațiilor, vestitele canale Panama și Suez. Aș vrea să subliniez acum ideea că brâncușiana coloană dintre Dunăre și Mare, așezată de-a latul Dobrogei, a constituit un vis de veacuri, care a înfierbîntat mințile multora dintre înaintașii noștri. Visul milenar avea să fie însă transformat în realitate abia în timpul nostru, socialist, devenind posibil ca urmare a amplei perspective revoluționare, deschisă peste țară și oamenii ei de Congresul al IX-lea al partidului, care a adus în fruntea patriei pe cel mai vrednic și clarvăzător fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cunoscînd ca nimeni altul calitățile

Desen de Ilie Florin

Almanah «Luceafărul» — coala 2

O pagină de referinţă în cronica marilor realizări ale Epocii Ceauşescu : Metroul bucureştean ● Elegantul arc al noului pod de la Medgidia ● Se taie un drum în stînca bătrînă a Dobrogei.

poporului român, talentul, hărnicia, capacitatea sa creatoare, secretarul general al partidului a apreciat că nivelul înalt de dezvoltare atins de industria noastră socialistă, de întreaga economie a patriei face pe deplin posibilă înfăptuirea acestui vis, realizarea operei de neasemuită anvergură. Astfel, Plenara C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973 hotărăşte — la indicaţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu — realizarea Complexului hidroenergetic şi de transport Dunăre — Marea Neagră. Doi ani mai tîrziu, în toamna anului 1975, construcţia canalului începe impetuos.

In toată perioada construcţiei canalului — începînd cu fazele de proiectare şi terminînd cu vizitele de lucru efectuate pe şantier — tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a aflat permanent alături de bravii constructori, însufleţindu-i, ajutîndu-i cu sfaturile, îndemnurile şi preţioasele sale indicaţii la temeinica organizare a muncii, la învingerea tuturor greutăţilor întîmpinate. Constructorii canalului, eroica noastră clasă muncitoare, întreaga naţiune şi-au urmat neabătut conducătorul — cu fermitate, cu încredere în propriile forţe, cu răspundere comunistă şi elan revoluţionar.

O contribuţie deosebită, esenţială şi-au adus-o la construcţia marelui canal tinerii patriei, constituiţi în şantier naţional, care au realizat, în exclusivitate, un tronson de 10 km. (aflaţi în zona de creastă, cea mai grea de pe întregul traseu). Peste 46 000 de brigadieri, eşalonaţi în serii succesive, au excavat un volum de 56 milioane de metri cubi de pămînt, au turnat peste 45 000 de metri cubi de betoane în ziduri de sprijin, efectuînd şi circa o jumătate de milion de metri pătraţi de protecţii de maluri. Şi aşa cum participarea brigadierilor la realizarea măreţei magistrale albastre este prin ea însăşi o dovadă grăitoare a modului în care tineretul înţelege să-şi exercite marile răspunderi politice şi civice ce-i revin, tot aşa fiecare din obiectivele unde muncesc şi se formează tinerii zilelor noastre va reprezenta o semnătură de onoare în marea carte a istoriei României.

Realizată într-o vreme cînd în întreaga lume s-au resimţit puternic efectele recesiunii economice, ale crizei energetice şi de materii prime, monumentala operă care este Canalul Dunăre — Marea Neagră constituie o nouă şi concludentă dovadă a marilor resurse şi posibilităţi de care dispune orînduirea noastră socialistă, a vocaţiei poporului român de construcţie paşnică. Sînt elocvente, în acest sens, cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu rostite la inaugurarea monumentalei opere : **„Ceea ce am realizat — acest canal — stă mărturie a forţei şi capacităţii noastre de a înfrînge orice greutăţi, de a urca cele mai înalte piscuri ! Şi avem ferma convingere că vom ajunge cu succes pe piscurile societăţii comunismului — societatea cea mai dreaptă şi mai umană din lume de pînă acum !".**

În aceste momente, cînd unul din cele mai îndrăzneţe visuri ale poporului nostru s-a înplinit, se cuvine să subliniem încă o dată, cu aleasă bucurie şi satisfacţie, cu căldură şi dragoste, contribuţia determinantă, hotărîtoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la edificarea acestei măreţe opere. Se cuvine să omagiem din toată inima şi sufletul nostru pe ilustrul conducător, pe marele om de stat, sub conducerea căruia ţara noastră, România socialistă, cunoaşte cei mai fertili ani, cei mai fructuoşi, în toate laturile progresului, din întreaga sa existenţă multimilenară.

Ion Andreiţă

a patriei cinstire

România, priviți, e o inimă

Pe intinderea lumii, România,
priviți, e o inimă

Dureros și adinc bate ea
in pieptul acesta de lume,
pentru toate cite mai sint rău tocmite,
nedrept,
pentru cite-ar putea să mai fie.

Și cind luminile păcii și vieții sporesc
bucuria și-o revarsă in cintec
ce se-nalță spre soare cu zorii de zi,
cum ni-l spun mereu ciocirliile.

Copii, creșteți frumos, creșteți inalt,
creșteți drept, cum Patria voastră
v-o cere,
Pentru pacea și viața Pămintului, blindă,
România, priviți, e o inimă.

Dumitru Bălăeț

Odă ca lumina zilei

Cei pentru care viața nu-i deșartă
deșertăciunea altora n-o vrem
partidul nostru a creat din artă
și din știință un egal sistem

pe sine insăși se aclamă țara
cu gind curat și capul neplecat
noi măsurind istoria cu scara
iubirea noastră nu-i secret de stat

cum ar fi fost și ce-ar fi fost să fie
sunt policandre pentru-același drum
poporul crede-n el poporul știe
că tot ce facem facem chiar acum

cind unii-și bagă patria-n cămară
și alții și-o depun la pașapoarte
cu frumusețea noastră unitară
noi comuniștii mergem mai departe

mai sfintă e-n lumina zilei clară
cind ochii-ți vezi in ochii tuturor
vai de aceia așteptind să moară
mereu tot alții pentru țara lor

noi suferim și pentru eșuați
triumful nostru nu trece pe lingă
și nevoind ca bunii noștri frați
deșertul vieții lor să și-l infringă

că trebuie să fim toți sinceri maică țară
cu tot ce-avem n-avem și n-am dorit
acum cind ochii lumii scăpărară
și suntem iar pe cai de infinit.

Ion Nicolescu

Increderea-n partid

E-un vis inalt in noi, in fiecare
făcind bătaia inimii mai vie
dar pentru-a fi mereu cu fruntea-n soare
increderea-n partid ni-i chezășie !

Și e un dor și e o năzuință
de-a fi temei de-naltă ctitorie
dar pentru-a fi cu țara de-o ființă
increderea-n partid ni-i chezășie !

Căci patria ne-o vrem pe culmi să suie
inveșmintată-n toga purpurie
dar ca să-i fim noi soclu de statuie
increderea-n partid ni-i chezășie !

Purtăm in noi putere și iubire
și sintem insetați de poezie
dar ca să-nfringem orice-mpotrivire
increderea-n partid ni-i chezășie !

Doar astfel am săltat pe culmi in soare
socialista noastră Românie
dar visul comunist să dea in floare
increderea-n partid ni-i chezășie !

Ion Potopin

Prin lutul tău...

Prin lutul tău trec Tudorii călare
o, Patrie „cu furtunos destin"
eu i-am văzut aseară pe-o cărare
pe caii lor inrourați puțin.

I-am intrebat ce au in loc de singe
de sint mai grei decit copacii-n cring
și mi-au răspuns că-n vene au tot singe
că pe coline in amiezi se string.

I-am intrebat de ce pe pieptul lor
eternul smalț nu le coclește-n vreme
și mi-au răspuns că-mpătimitul dor
și-l infrunzesc in briie pentru steme.

I-am intrebat de ce-n umblarea lină
ii tot simțim sub case cind iubim
și mi-au răspuns că-n trecerea sublimă
ne mai salută cosmic și intim —

Spre porți de cer ei indemnau la drum
ca un torent de implinit destine
ca o năframă de iubire —, un fior
al nostru-nsemn de rod și de mai bine...

Emil Lăzărescu

Manifestație organizată de P.C.R. în timpul războiului antihitlerist

LETOPISEȚ DE RĂZBOI

ATAC LA SOL

îteva cuvinte despre avionul de asalt, arma care a pus în valoare la superlativ personalitatea eroică a locotenentului Lazăr Munteanu, acel ardelean interiorizat, sobru, aparent molcom și răbdător, despre care am scris undeva că explică la alți parametri pe Horea și Iancu. Avionul Henschel 129 B.2, monoplan cu aripă joasă, bimotor și monoloc de asalt, adică de luptă împotriva armatei terestre inamice, blindat sub motoare și sub postul de pilotaj, zburînd la o viteză de 400 km/h, cu forțajul atingînd 450—470 km/h. Armat cu 2 tunuri de 20 mm și 2 mitraliere de 13 mm, putea lua 4 bombe între 50 și 80 kg, sau 4 „bombe mamă", niște containere conținînd fiecare cîte 48 de grenade. Acesta este universul zburător al asaltistului. În cabina blindată, pilotul. Adică un ins pus în fața alternativei limită, mereu conștient de sine, stăpînindu-și perfect instinctul de conservare, controlîndu-și și dirijîndu-și reacțiile, făcînd sinteze tactice la viteze care în luptă depășesc 450 km/h, supraveghind ce-

rul, conducînd formația prin radio, vizînd, ochind, manevrînd, pilotînd, totul între sol și 200 metri înălțime într-un spațiu sfîșiat de toate traiectoriile armelor terestre. Locotenentul luase războiul pe degete, avea zeci și zeci de misiuni de luptă înscrise în carnetul de zbor, se bătuse crîncen la Turda, Păuliș, Feleac, Apahida și Jibou, în pusta maghiară și

la Budapesta, făcea corp comun cu avionul și cu escadrila 41 asalt pe care-o comanda. Dimensiunea lui interioară este fixată de conștiința de ofițer, de parametrii pilotului de asalt, de ideea că o parte din efortul uriaș al umanității pentru a se elibera revine tunului și mitralierelor sale. Chestiunea a fost deosebit de sensibilă și nuanțată în lupta pentru eliberarea Ardealului, transformînd fiecare gest de război într-un sacerdoțiu.

În zorii zilei de 24 februarie 1945, Armata 40 sovietică întărită cu o divizie română de vînători de munte avînd în sprijin Corpul Aerian Român pregătește ofensiva care să deschidă valea Hronului spre Banska-Bystrica la nord (aici lupta Armata a 4-a română) și pe comunicația principală Zvolen-Ziarn-Hron-Kremnica-Handlova-Turcianske-Teplice la vest. Ambele văi sint paralele, despărțite de o ramură sudică a munților Velka Tatra — numită pe unele hărți Stiavnike pohorie, pe altele, Kremnike, cu vîrfuri de 1 283 metri. Comunicațiile se unesc la nord în localitatea balneară Turcianske-Teplice, într-o comunicație principală care intră în valea rîului Turiec, între versanții munților Velka Fatra și Mala Fatra, ajunge la Martin, apoi prin Zilina se poate ajunge în Polonia spre nord ; ori la Ostrava sau Olomouc în valea Moraviei. Teren muntos împădurit unde inamicul se poate masca, cu fire de vale adîncă bine apărate de artileria antiaeriană dispusă în poalele înălțimilor. De cum se decolează de pe Lučenec și se urcă spre Detva, orice aterizare forțată pune probleme limită. Pe stînga, la sud de valea Slatina și Hron, muntele Iavorie, 1 044 metri. La nord de valea Slatinei, pînă-n Hron, muntele Polana, 1 458 metri și vîrful Vepor, 1 277 metri, apoi la confluența Slatinei cu Hronul, orașul, triajul și nodul de comunicații Zvolen, cheia apărării celuilalt nod important de comunicații, Banska-Bystrica. O lume de munți, de păduri, de văi priporoase pe care germanii și aliații lor, trupele Szalaziste-maghiare, o transformaseră într-un uriaș sistem de apărare. În acest uriaș sistem de apărare, asaltul românesc era chemat să deschidă breșele pe care artileria nu le putuse deschide ; ori împreună cu bombardamentul și bombardamentul în picaj să distrugă triajele, aglomerările de trupe, coloanele în marș și, în clipa hotărîtoare a asaltului, să sprijine infanteria și tancurile. Acolo unde tancurile se puteau desfășura.

Generalul de escadră aviator Emanoil Ionescu-Pipițu, comandantul Corpului aerian, își instalase postul de comandă în chiar spatele liniei întîi, pe un bot de deal la Detva-Roznavo, unde conferise cu generalul locotenent F.F. Jmacenko, comandantul Armatei 40 sovietice, stabilind în amănunt misiunile tuturor categoriilor de aviație, în funcție de obiectivele atacului infanteriei. Se știe că nemții au construit un fel de linie de cazemate, mai curînd niște clopote de beton în care erau instalate arme automate, greu de lovit cu artileria, linie care bara valea Slatinei. Generalul român își chemase comandanții de grupuri și escadrile la postul de comandă dominat de o splendidă cetate medievală, obligîndu-i să privească obiectivele prin luneta foarfecă. Se aștepta totul de la Grupul 8 asalt picaj. Misiune de rezonanță în sprijinul direct al Armatei 40 aliate. Bătălia aeriană de la Očova și ziua de 25 februarie 1945, zi-vîrf ; zi-sumă ; zi-epopee a aviației românești în bătălia pentru eliberarea Cehoslovaciei am consemnat-o în cartea „Misiune de sacrificiu“. Ne mutăm din acest cadru general în carlinga îngustă a locotenentului Lazăr Munteanu, comandantul escadrilei 41 asalt. Aerodrom, Lučenec. Un fel de cocoașă de cămilă. Înghețurile și dezghețurile transformaseră pista într-un patinoar. Se vine la aterizare cu frînele puse din aer și se lunecă de-a sania. Poate se trăiește presentimentul victoriei. Decolare la rachetă verde cu trei stele. Gesturile rituale, care slujesc tehnicii de bord. Plafon de nori la 1 500 de metri. Vede avioanele cum se strîng în patrule. Urcă pe comunicația Lučenec-Detva, vede ceața subțire de pe văi. Peisajul are măreție și solemnitate. Vîrfurile munților plutesc într-o magnifică lumină verzuie. Există mereu o comunicare stranie între pilot și peisajul pe care-l survolează. Comunicarea aceasta intimă nu face parte din substanța acestui crochiu. Nici măcar amănuntele celor opt misiuni — efort limită, efort epuizant — nu mai fac parte din acest crochiu. Ne interesează numai esențialul. Adică faptul că pilotul știe exact obiectivul, că l-a delimitat pe hartă, că și-a calculat exact minutul atacului, ca să-l conjuge cu pauza de foc a artileriei proprii și mai ales că, încă de la decolare, și-a interzis orice emoție. Mai exact, că și-a închis instinctul de conservare în portbagajul avionului. Altfel nu se explică demnitatea cu care pică de la 1 200 de metri prinzînd în aparatul de vizare linia de cazemate inamice, apoi pe măsură ce cade vertiginos între munți țesut în plasa densă a focului de baraj, alege ținta și manevrînd ușor o aduce în vizor, calmul cu care apasă pe declan-

Monumentul ostașului român de la Carei, operă a sculptorului Vida Geza

șatorul automat al bombelor, manevra periculoasă la rasul cazematelor și revenirea la atacul cu armamentul de bord în chiar clipa cînd infanteria sovietică țîșnește la asalt. De aici încolo, filmul se rulează rapid. Cerul este sfîșiat de explozii. Tăiat de trasoare. Vede infanteriștii într-o suită de fotograme cumplite. Crispați.. Cel cu bandajul năclăit sub cască. Explozia care-i pulverizează pe cei doi cu pușca mitralieră. Pe cel care aruncă grenada. Pe cel care se poticnește și se frînge. Se uită pe sine. Revine. Viraj. Prinde în colimator ambrazura cazematei-clopot. Foc cu tunul. Avioanele lui sînt în jur. Haosul care clatină aerul văii. Doar zgomotul motoarelor, cel estompat al armamentului de bord, în rest un univers existînd prin retină.

Minute comprimate pînă la explozie.

Secunde cît veșniciile. Picaj. Foc cu întregul armament. Bateria de flack-uri ascunsă sub o perfectă plasă de camuflaj : servantul care se prăbușește peste afet. Redresare. Viraj de luptă cu motoarele în plin. Zbor la aerodrom. Plinul de combustibil și muniție. Misiunea : reveniți în atac la sol. Atenție la infanteriștii sovietici. Atenție la vînătorii noștri de munte. Se pare că au rupt apărarea de pe versanții văii. Zbor. Atac la sol. Tancheta. Picaj. Explozie. Redresare. Revenire la atac. Orele. Timpul. Care timp ? Nu există decît traiectoriile. Numărul misiunilor ? Cine le mai știe ? Decolare de la Lučenec. Patinaj. Zbor la rasul văii. Atac. Cazemate. Întăriri care vin din urmă. Castelul de la Șliac, „Harașo leotcik". Leotcik ! Leotcik ! Aude strigătul infanteriștilor cînd îi prind în rafale surzii din cazematele-clopot, pentru că nemții au vîrît acolo soldați surzi, soldați surziți de exploziile războiului ăstuia nebun și soldații aceia nu aud infernul, soldații aceia luptă într-o liniște de vată, conștiința lor nu este percutată de exploziile care rod moralul și-l tumefiază, și-l pulverizează, ei luptă într-o liniște absolută și mor înconjurați de liniște absolută; locotenentul aviator Lazăr Munteanu nu aude nici el exploziile dar aude strigătul infanteriei, vede fețele înnegrite de fum ale infanteriștilor, le vede semnele făcute din gropile de obuze, își răsucește abil mașina lui zburătoare și revine în infern spre a ucide un cuib de mitralieră, sau a ucide un tun de însoțire, sau a rășlui crenelele castelului-fortăreață sau a împunge cu lancea explozibilelor ambrazurile. Aterizare, plinul, decolare, zbor la inamic și din nou atac la sol. Și mereu atac la sol. Cu retina sfîșiată de imagini apocalips. Implacabil la manșă ca destinul.

Cît ? Pînă cînd ?

Decolare. Zbor la inamic. Atac la sol.

Și iarăși de la capăt.

Cît ? Pînă cînd ?

Cade Zvolenul. Cade Banska-Bystrica. Aprilie. Încep să sosească păsările călătoare. Nu-și mai recunosc cuiburile. Începe să răsară iarba. Și florile. Grupul se mută la Zvolen. Acționează adînc, spre Trenčin. De pe Hron, pe Vah. 16 aprilie 1945.

Locotenentul se întoarce după un atac la sol, al treilea, în zona satului Banov, la vest de Trenčin. Ca în toate poveștile de război, un glonț rătăcit, ori bine tras, îi găurește rezervorul de ulei. Motorul drept se gripează. Are înălțime, chinuie motorul stîng, trece Vahul și vede în botul avionului aerodromul Trenčin. Aerodromul a fost arat de nemți spre a-l face impracticabil. Aterizează. Este ultima scăpare. Nu-și dă seama că inamicul este pe celălalt mal al Vah-ului, că l-a reperat și că deschide foc cu aruncătoarele. Aude fîlfîitul caracteristic al proiectilelor de aruncător. Vede exploziile care aruncă în aer bulgări de pămînt. Aude, vede și nu realizează nimic. Ceva s-a deconectat de la centrala electronică a pilotului Lazăr Munteanu. Cercetează atent motorul drept. Depistează cauza obiectivă a penei. Se plimbă cu mîinile la spate în jurul avionului în vreme ce brandtiștii germani îl încadrează îndeaproape.

Vede calul repezit în galop peste aerodrom, ofițerul sovietic care se pleacă din șa, se simte smuls, aruncat pe greabănul calului și în cîteva clipe, zdruncinat zdravăn și mirat, se trezește în spatele hangarelor, în amplasamentul unei baterii de tunari sovietici. În clipa cînd atinge solul, realizează momentul aterizării. Contactul cu centrala electronică s-a restabilit. I se moaie picioarele. Astfel devine musafirul locotenentului Tuniev, salvatorul, originar din Vladivostok, inginer în viața civilă. Inginer-locotenent care-i arată fotografia fetiței lui, în vîrstă de patru ani, cu explicația de rigoare :

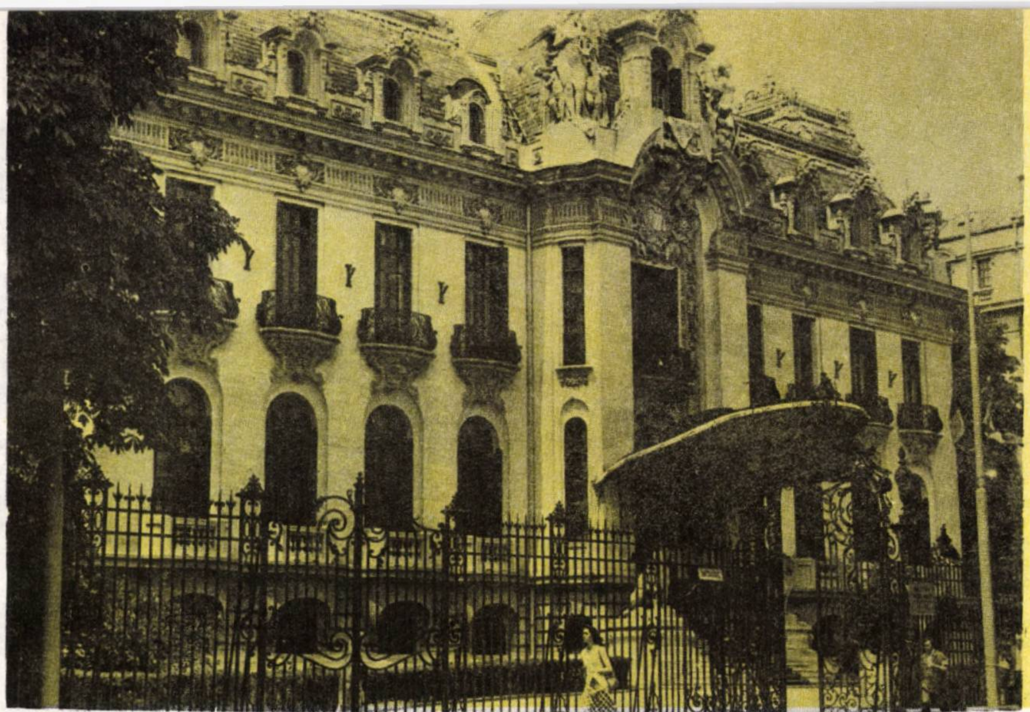
— N-am văzut-o niciodată ! S-a născut după plecarea mea pe front !

Noapte ! Doi ostași de la două capete de lume, un pahar de votcă, Vah-ul, dincolo de Vah o altă lume, aici o altă lume și între cele două lumi încleștate într-o luptă fără cruțare, fetița aceea bălaie căruia tatăl nu-i simțise niciodată gustul de lapte și căldura tandră a trupșorului fraged.

...Pe urmă locotenentul aviator Lazăr Munteanu s-a întors la treburile lui de război, devenind cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul" cu spade.

Formațiune de avioane românești de bombardament în zbor spre obiective aflate în spatele inamicului pe frontul cehoslovac

Palatul Cantacuzino. Arh. I. D. Berindei (1907)

ÎN CĂUTAREA SPECIFICULUI ARHITECTONIC

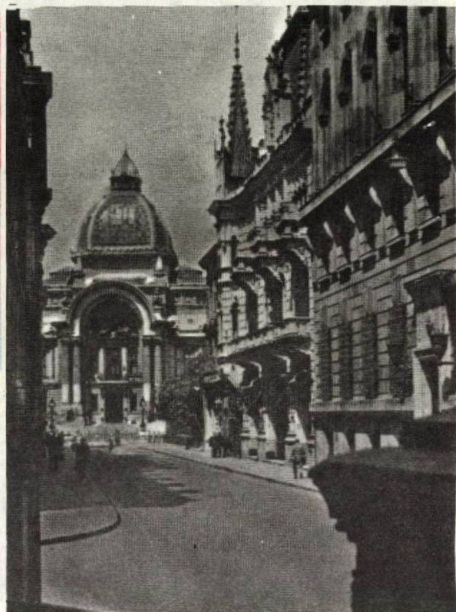
Dacă am încerca să vorbim despre toposul românesc, în sensul unduirii blagiene deal-vale, n-am putea să desprindem de esența sa, casa țăranului : orizontala stabilă a pridvorului odihnind sub umbra de streșini adînci, opusă zborului verticalei semețe a turlei bisericii. Aceste două elemente accentuează sinusoida spațiului natural, într-un efort de integrare mimetic cît și într-unul de potențare nuanțată.

Evoluție a unui mod ancestral de locuire, casa țăranului și-a perfecționat lent atît mijloacele și tehnica construcției cît și expresia formală. Cele mai vechi exemplare păstrate sînt numai de două sute de ani, dar ele sînt la fel cu cele de acum 20 de veacuri, căci casa se reînnoia mereu, azi un stîlp, mîine o streașină sau pălimar, păstrîndu-se mereu nouă și totuși veche. Aidoma folclorului, „arhitectura" se transmitea din generație în generație ca un talisman, fiecare țăran fiind meșterul arhitect al casei sale păstrînd-o cu respectul adînc „al celor din bătrîni". Dincolo de perfecta stăpînire a tehnicii lemnului locuința țărănească este depozitara unui mesaj filozofic și estetic de profundă filiație istorică.

Săpăturile arheologice de la Pietrele (epoca bronzului) cît și Columna lui Traian ne arată un mod modest dar solid de construire. Unul din elementele specifice acestui spațiu geoclimatic, înscris doar arealului tracic a fost și este pridvorul. Spațiu intermediar între înăuntru și afară, anfilada de stîlpi și-a găsit expresii diferite : la români, în pridvor, iar la greci în pter, (pornind de la vechea locuință grecească de lemn din Insula Corfu).

Stîlpii pridvorului românesc sînt foarte zvelți, reduși la limita rezistentei lemnului, iar hora lor în jurul casei găzduiește un spațiu de umbră transparentă, care accentuează paradoxal

orizontala pălimarului și streșinii într-un profund echilibru funciar. Loc de reverie și reculegere, pridvorul scrutează orizontul ca un ochi uriaș deschis către lume, într-o totală asimilare cu cel mai bun prieten al său — natura.

Total opus, peripterul grec, își ordonează stîlpii de piatră într-un ecran masiv (și din cauza limitei de rezistență a materialului) transformînd construcția (templul) dintr-o conținătoare de spații într-o conținută în spațiu. Același tip de matcă structurală a generat în timp bineînțeles și datorită materialelor (lemnul și piatra) cît și funcțiunilor (locuire și cult) două tipologii de spațiu — unul permeabil în transfer cu mediul, celălalt opac transformînd construcția în obiect mobilator de mediu. Dar nu numai configurația spațială a locuinței, ci și topografia ei este specifică. Casele românilor aveau o distribuție afînată în teritoriu, coeziunea comunitară făcîndu-se prin apartenența la spațiul de cult. Nu putem să nu recunoaștem în această configurație a casei (pridvorul) cît și a satului (rarefierea) dincolo de comuniunea cu natura și o poziție strategică defensivă de observare a virtualilor dușmani.

Supus timp de aproape zece secole — sec. IV — sec. XIV — vitregiilor popoarelor migratoare, teritoriul Daciei romane și-a ascuns fiii în păduri transformînd „paviment-ul" de marmură al locuinței romane în „pămîntul" românesc. Doar etimologia acestui cuvînt este suficientă să povestească despre ruralizarea „urbanului" Daciei romane și despre determinarea istorică a unei civilizații materiale profund agrare. Iată cum descrie atît de plastic V. Pârvan această luptă de supraviețuire : „Cînd Roma ne-a lăsat singuri în cetatea lui Decebal, valul năvălirii barbare ne-a acoperit cu totul. Cum se prind de pămînt, proptindu-se în multele lor rădăcini, copacii înecați de apele furioase ce vor să-i smulgă cu dînsele, așa ne-am prins noi cu toată tăria sufletului nostru de străvechea noastră țarină daco-romană proptindu-ne în zidul munților noștri ca să nu fim smulși și tîrîți de puhoi."

Acestui postulat al rezistenței, al supraviețuirii în vremelnicie i se datorează nevoia de stabilitate, de continuitate pe care românul și-a găsit-o în conservarea moștenirilor materiale și spirituale.

Contrar oralității, folclorul conservă pînă astăzi mituri străvechi, așa cum contrar perisabilității materialelor, arhitectura populară conservă moduri de locuire străveche. Așa se explică cum acest caracter de **transmisibilitate** devine paradoxal suportul unor topii de ordin clasic, arhitectura populară românească fiind o depozitară a antichității.

Casă veche românească (Cîmpulung) ● Palatul C.E.C. Arh. Paul Gottereau 1896—1900

Studiul proporțiilor între elementele constitutive demonstrează cunoașterea rapoartelor optime — numărul de aur, sau a creșterilor ordonatoare — șirul lui Fibonnaci etc.

O dovadă în plus că acest tip de modelare este specific românilor, o constituie exemplul satelor săsești, ridicate în același spațiu geoclimatic și care au o altă configurație atît a obiectului (casa) cît și a sistemului (satul), cu locuințe oblonite formînd front compact de cetate spre „stradă", cu o densitate de construcție maximală, separînd net arhitectura (în sens de spațiu artificial) de spațiul natural.

Deci, în același areal, etnii diferite concep diferit mediul, una absorbindu-l, încorporîndu-l ca prieten într-o totală comuniune, cealaltă respingîndu-l ca virtual dușman.

Deși modestă în proporțiile domestice ale spațiilor de cult exnartex (pridvor), pronaos, naos și altar, biserica își lansează spre înalt turla de lemn semeață, atingînd și azi performanțe europene.

„Catedrala lemnului" de la Surdești, Maramureș — 52 m, arată prezența unor meșteri de mare artă și curaj. Bisericile de lemn ale Finlandei, țară în care arhitectura de lemn își păstrează încă viabilitatea, au o formă compusă din mai multe turle, turnulețe și o proporție mai puțin elansată. Puritatea acestor spații construite la români pleacă de la o înțelegere adîncă a esenței funcțiunilor, de la o pătrunzătoare cuprindere a măsurii lucrurilor, a felului de comportare a materialelor, incorporînd o viziune cosmogonică, senină, de echilibru cu lumea.

Însuși repertoriul plastic decorativ subsumat arhitecturii constituit din vechi simboluri mitice vine să subscrie acestei idei. Relevarea miturilor esențiale, ale fertilității (triunghiuri îngemănate), ale soarelui (roata), ale timpului și spațiului (creșterea romboidală, torsada ma-

ramureşană) sînt tot atîtea adevăruri integrate în circulaţia universală prin dalta măiastră a unui Brâncuşi.

Şansa sau neşansa acestei arhitecturi a fost istoria, căci zice V. Pârvan :

„Alţii la adăpostul nostru au ridicat oraşe strălucite, palate de marmură şi temple pînă la cer. Alţii, la adăpostul nostru, au onorat pe Apollon şi pe cele nouă Muze. Şi poeţii lor au cîntat iară, şi sculptorii lor au săpat iară, şi arhitecţii lor au clădit iară. Şi pe cînd noi nici satele noastre nu ni le puteam face pentru un veac de om, ci aceeaşi generaţie trăia în locuinţe de mai multe ori arse şi din nou clădite de martirii credinţei întru Dacia şi Roma, ei, cei care înfloreau la adăpostul nostru, se mîndreau cu opera păcii, care era darul nostru, şi se uitau cu dispreţ la sărăcia şi lipsa noastră".

Trebuie să precizăm că ilustrul nostru istoric se referă la „sărăcia" şi „lipsa" de martori de civilizaţie în sensul culturii apusene, nu la „sărăcia" acestui bogat pămînt, atît de rîvnit şi disputat de toţi.

Să nu uităm totuşi că tot pămîntul românesc începînd cu secolul XII (biserica din Densuş) începe să fie locuit de mai pretenţioasa arhitectură de zid, depunînd mărturii mai durabile devenirii noastre istorice. Şi ca peste tot, ctitoriile domneşti şi boiereşti punctează epocă de epocă cu biserici, mînăstiri, palate dovedind o măiastră lucrare a cărămizii şi pietrei. Bolniţa Coziei, biserica domnească din Tîrgovişte, ctitoriile Moldovei lui Ştefan şi Petru Rareş, palatele brîncoveneşti sînt numai cîteva exemple ale desăvîrşirii monumentalităţii. Căci este ştiut că monumentalitatea nu vine de la dimensiunea elementelor ci de la raportul îngemănării lor.

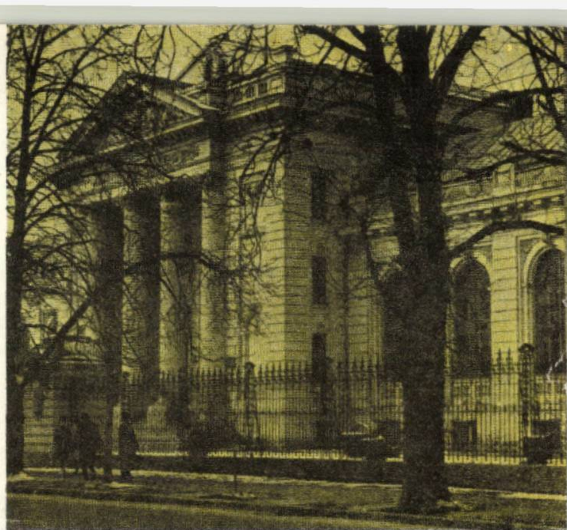
Desigur că noi n-am ridicat catedrale aidoma Apusului, nu numai datorită faptului că el a cucerit imperii şi noi nu ne-am lăsat cuceriţi păzind pacea creştinităţii, ci şi datorită unei alte concepţii despre lume. Catedralele şi palatele goticului, Renaşterii au fost ridicate în secole prin efortul cumulat al comunităţii supus ambiţiei exaltate a principilor.

Bogăţia aurului acestui pămînt a fost sălaş de puternică civilizaţie uranică ai cărei mesageri „călăreţii traci" au populat „Vedele" indiene şi „Iliada" ; a susţinut marele imperiu al lui Burebista despre care consemnul magic al scrisului ne-a văduvit de informaţii. Acest aur a redresat balanţa deficitară a Romei lui Traian şi a atras ca-ntr-o pîlnie popoarele Euro-Asiei. Semn de blestem, aurul românilor a alunecat spre tezaurul de la Topkapi al sultanilor sau spre palatele Vienei. Cu tot acest aur ce mărețe catedrale şi oraşe n-am fi putut noi ridica, dar n-am făcut-o nici în epocile de vîrf de relativă stabilitate. Ştefan cel Mare a preferat să facă 42 de biserici împînzind Moldova cu mici bijuterii decît să ridice cu aceleaşi fonduri o mare catedrală, pentru că simţul măsurii, al modestiei, al relaţiei proporţionate cu natura, al scării omului, este puternic înrădăcinat la români. O catedrală creşte uriaşă în relaţie cu oraşul, cu clădiri etajate dens construite, dar ar părea stingheră şi ieşită din scară într-o poiană cu brazi.

Înrădăcinarea acestui mod de a înţelege spaţiul construit, într-o simbioză încorporatoare cu natura, apropie arhitectura românească de cea a Extremului Orient chinezesc şi japonez. Această concepţie despre construcţii determină

Universitatea Bucureşti : arh. Alex. Orăscu 1859 — 1869 (Înaintea etajării realizate de arh. N. Ghika-Budeşti) ● Palatul M.A.N., arh. D. Maimarolu ● Institutul de arhitectură Ion Mincu, arh. Gr. Cerchez, 1912—1927 ● Revista Arhitectura nr. 2/1906 şi nr. 1/1916

afirmarea tîrzie a orașelor. În accepțiunea densității construcțiilor, tîrgurile noastre au fost pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, după descrierile călătorilor străini Antonio Maria Graciani, Lescalopier sec. XV, Paul din Alep — sec. XVII și ulterior desenele lui Preziossi din 1861, niște sate mari înecate în livezi și grădini. Această existentă urbană n-am califica-o totuși protocronică orașelor grădină englezești Welley și Letchworth, ci specifică spațiului românesc. Prezența fortificațiilor, altă condiție determinativă care identifică orașul (de la Ierihon mil. VI — î.e.n., Ur, Eridu, mil. III î.e.n.) nu o intîlnim decît rar în Moldova și Țara Românească și mai ales prin influența leșească la cetățile lui Ștefan cel Mare (Suceava, Hotinul și Balta Albă) și mai mult în Ardeal, unde arta fortificațiilor cuprinde orașele mai importante : Cluj, Deva, Timișoara, Arad, cu instituțiile feudale maghiare necesar de apărat. În acest sens foarte interesantă este apariția unor tipuri noi de programe ca bisericile fortificate din Ardeal, din triunghiul Brașov-Sibiu-Mediaș (Merghindeal, Dealul Frumos, Apold, Sf. Sever, Cisnădie, Cristian, Biertan, Cîrța cisterciană) și multe altele în care comunitatea atacată în loc să se resfire în păduri se aduna în jurul bisericii să-și apere existența. Un alt program fortificat a fost locuința culă (Măldărești-Greceanu) atît de specifică boierilor olteni.

Dar revenind la tîrgul românesc, principalele lui clădiri au fost gîndite în relație independentă cu vecinătățile, cu patru fațade distincte și integrîndu-se unui spațiu vegetal.

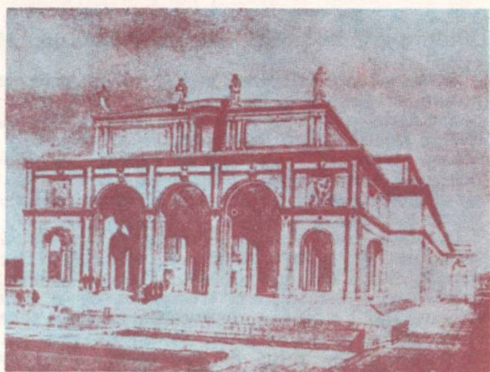
Densitatea fronturilor continue apare în perioada intenselor schimburi comerciale fanariote, cînd fața multor tîrguri își consacra tipologia de locuire pe loturi adînci și înguste (ex. Hîrlău, Focșani etc.). Acest mod de rezolvare a densității urbane a dus la apariția unor locuințe insalubre, cu camerele luminate una din alta și din magazinul care ocupa încăperea de la stradă (Hîrlău). Casele cu camerele tip vagon una din alta aliniate unor curți lungi tip coridor sînt tot rezultatul conflictului între creșterea densității și nevoia de contact cu un petic verde de curte, consacrînd un tip de locuire păstrat și azi în București.

Dar acest tip de front traforat, care generează o arhitectură a gardurilor, n-a fost posibil în zona centrală, unde gradul de ocupare a terenului impunea o locuire grupată, apărînd astfel construcțiile cu curți interioare, atît de specifice întîi hanurilor (Hanul Hanul Roșu, cu Tei, Patria-București, Metropol-Craiova).

Orășeanul mai plăpînd rezistă mai greu crivățului și-și închide pridvorul cu sticlă, formînd așa-zisa verandă de aceeași utilitate ulterioară sacnasiului (loc de cafele și siestă). Această arhitectură de detaliu consacră un gen de fațadă ușoară total vitrată al cărei cîmp ritmat de sticlă și lemn anticipează pereții cortină ai lui Mies van der Rohe.

Formarea României moderne, schimbarea tabloului politico-economic, ridică probleme noi de reprezentare, de integrare în circuitul european. Viziunea edililor este una sincronică, încercînd să apropie în special capitala de tipologia unui urbanism și a unei arhitecturi europene consacrate, negînd moștenirile timpului.

Primăria orașului Craiova. Arh. Petre Antonescu ● Primăria Capitalei. Arh. Petre Antonescu, 1906—1910 ● Palatul Institutului de medicină și farmacie. Arh. Louis Blanc, 1902 ● Palatul Poștelor, azi Muzeul de istorie al R.S.R. Arh. Al. Săvulescu

Regulamentele Organice impun primele reglementări privind disciplina în construcții cît și necesitatea formării unui corp de profesioniști mai pregătiți decît starostele zidarilor, „maimar-bașa". Astfel țara este invadată de arhitecți străini, nemți, austrieci, care construiesc masiv la Iași și București.

În pragul epocii moderne geniala arhitectură a poporului român ridicată de meșteri anonimi se constituie în depozitara unui mod specific și inconfundabil de a modela spațiul, atît în lemn cît și în cărămidă și piatră, atît în rural cît și în urban. Și această unicitate își păstrează potența formatoare exemplificînd o inegalabilă legendă, cea a meșterului Manole, care pune la fundamentul creației durabile sacrificiul de sine, căci nu ar fi ajuns pînă la noi aceste nenumărate capodopere ale arhitecturii și artei românilor, fără sacrificiul acelora care cu toate vitregiile soartei au găsit energii încorporatoare în înțelepciune și frumos. Cu acest mit al creației în general și al arhitecturii în special nu se pot lăuda multe popoare.

Revigorînd tradiția romanilor, urmașii lor, românii, abia în secolul XX revin la construcția podurilor, apeductelor, părăsitelor orașe ale Daciei-romane. Reîntoarcerea în urban are loc după șaptesprezece secole. Alături de tehnicieni străini ca „Paler neamțul" amintit în 1795, Moritz von Ott, Hartl, Ernest Mayer, Iosif Weltz constructorul bisericii Sf. Dumitru din București, Herr Leopold, constructorul bisericii Banu din Iași, trebuie consemnați, arhitecții din familia Freiwald — Johan (1803 — Teatrul de varietăți, casele Agăi Lascarache Costache), Gustav (profesor de desen, geometrie și arhitectură la Academia Mihăileană), Julius (casa Brîncoveanu, fosta Școală centrală de fete, casa Vernescu etc.).

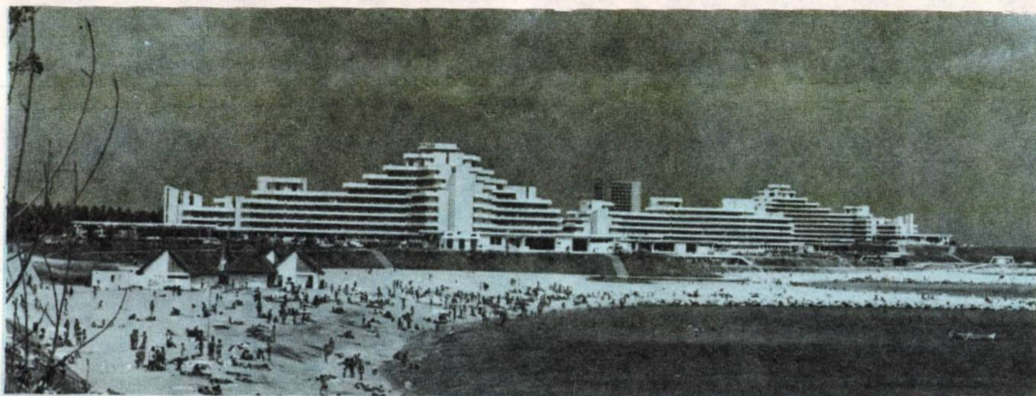
Activitatea meșterilor și constructorilor străini contribuie la răspîndirea unor curente occidentale ca neo-clasicismul și ulterior romantismul cu care a intrat în simbioză influențînd spațiul construit autohton pînă la sfîrșitul secolului XIX.

Este de remarcat totuși că primii arhitecți români cu studii în străinătate ca Gheorghe Asachi — personalitate multilaterală — cît și Alexandru Costinescu în Moldova, Iacob Melic și Alexandru Orăscu în Țara Românească, au adoptat formele clasicismului ca izvor de înnoire culturală. Mare cărturar și patriot, Alexandru Orăscu, primul președinte al Societății Arhitecților Români (1891) a fost autorul a cîtorva opere remarcabile : Palatul Academiei, ulterior al Universității București, fostul hotel

Opera Română. Arh. O. Doicescu, 1953 ● Hotel Intercontinental, București. Arh. H. Maicu (piața), D. Hariton, Gh. Nădrag, R. Belea, Ion Moscu (hotel) ● Casa de cultură Suceava. Arh. N. Porumbescu ● Ansamblul Hotelier Aurora Arh. Dinu Gheorghiu

„Bulevard" București, primul Gimnaziu, Ploiești.

Romantismul importat la noi în variantă neogotică se îndepărta și mai mult de tradiția noastră de arhitectură, pregătind teren eclectismului academizant istoricist al arhitecților de școală franceză: Cassien Bernard, A. Ballu, Albert Galeron, Paul Gottereau, Louis Blanc, au ridicat o serie de clădiri monumentale ale Bucureștiului la sfîrșitul veacului XIX.

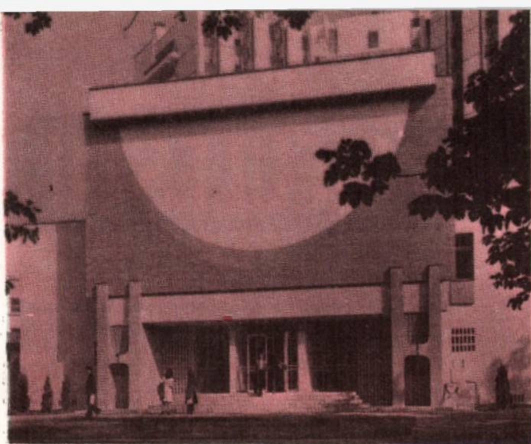
În acest context se conturează aspirațiile școlii naționale de arhitectură, grupată în jurul personalității lui Ion Mincu, care considera patrimoniul arhitecturii trecutului ca o școală a dezvoltării viitoare. Aplecarea asupra tezaurului național a continuat opera de dezvăluiri și popularizare a lui Al. Odobescu. Căci spunea Ion Mincu în ultimul său toast: „Am făcut un lucru mic și simplu... am văzut în țara asta, semănată cu lucruri vechi frumoase, o biserică, o casă, un acoperiș, o ușă, o rozetă, un chenar care avea ceva original cum nu mai văzusem în altă parte și mi-am zis că... s-ar putea începe cu ele un stil în țara noastră." — fapt pe care nu trebuie să-l luăm mot à mot căci tot el spunea: „A lua de ici una și de dincolo alta nu e a face stil."

Dar Casa Lahovary (1886), Bufetul de la Șosea (1889—1892) sau Școala Centrală de fete (1890—1894) au dat măsura acestei preocupări deschizătoare de drum, marcînd fundamental evoluția arhitecturii românești la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX. De asemenea acest mare arhitect a militat alături de un corp de elită de artiști români, ca arhitecții Alexandru Orăscu, T. Socolescu, Al. Săvulescu, P. Maimarolu, sculptorii I. Georgescu, K. Storck, St. Ionescu-Valbudea, pictorii Th. Aman, Gh. Tătărescu, printr-o petiție înaintată guvernului în 1890, împotriva modului cum sînt restaurate abuziv o serie de monumente ale arhitecturii românești de către Lecomte du Noüy care le-a adus transformări ireparabile.

Formarea Societății arhitecților români cu 24 membri fondatori în 26 februarie 1891 cît și finanțarea de către aceasta a unei școli particulare de arhitectură (datorită insatisfacției manifestate față de învățămîntul de arhitectură de stat înființat printr-un decret al lui Alexandru Ioan Cuza în 1864) sînt tot atîtea evenimente importante.

Holul Teatrului din Tg. Mureș. Arh. C. Săvescu, Vl. Slavu ● Centrul civic Craiova ● Institutul politehnic București. Arh. O. Doicescu ● Piața Sălii Palatului Arh. L. Garcia, T. Niga, Filipeanu

Arhitectura lui Ion Mincu apare ca o creație originală, crescută organic din școala arhitecturii românești de sorginte brîncovenească căreia i-a încorporat modelaturi clasice. Este foarte adevărat că creația lui Ion Mincu nu a fost consecventă fiind mereu subordonată gustului particular. Greutatea adaptării acestui stil numit neo-românesc la noile funcțiuni urbane ce necesitau altă scară a edificiilor a orientat o serie de arhitecți români spre eclectismul academizant : I. N. Socolescu (Palatul Justiției din Craiova), Al. Săvulescu (Palatul Poștelor — azi Muzeul de Istorie al R.S.R.), I. D. Berindey (Palatul Administrativ — azi Palatul Culturii, Iași), D. Maimarolu (Cercul Militar — azi Casa Centrală a Armatei, Palatul Marii Adunări Naționale), St. Burcuș (actuala clădire a Bibliotecii de Stat).

Expoziția jubiliară din 1906 consacră totuși stilul neo-românesc ca stil oficial, generînd de multe ori un epigonism nestăpînit spațial și decorativ.

Arhitectul N. Ghika-Budești încearcă prin clădirea azi a Muzeului de Istorie a Partidudului (1912—1939) folosirea acelor valențe estetice ale arhitecturii tradiționale care potențează monumentul, folosind cărămida aparentă, tratarea plastică doar a golurilor nu și a cîmpurilor pline, excluzînd supraabundența decorativă, urmărind așa cum scria „...crearea de motive noi care, păstrînd spiritul tradițiunii și respectînd caracterul lucrărilor din trecut, să nu fie niciodată copii servile și totodată să fie bine potrivite cu cerințele vieții moderne."

Opera arhitectului Grigore Cerchez din care semnalăm Institutul de Arhitectură „I. Mincu" (1912—1927) pornește de la interpretarea arhitecturii brîncovenești atît de valoroasă prin simbioza spațiului popular românesc (pridvorul) cu cel al Renașterii (decorație, proporții).

Casele arhitectului Cristofi Cerchez vădesc o deosebită sensibilitate, iar păstrarea lor la scara locuinței le scutește de monumentalizările forțate ale altora (ex. Vila Minovici — 1924).

De asemenea lucrările academicianului arhitect Petre Antonescu, clădirea Consiliului Popular al Municipiului București (1906—1912) cît și fosta Bancă Marmorosh Blank (1912) sînt exemple ale modului propriu interesant de interpretare a arhitecturii tradiționale.

Apariția modernismului, a raționalismului funcționalist al Școlii de la Bauhaus („forma urmează funcția") a generat în paginile proaspetei reviste „Arhitectura" (1906) o aprigă dispută în deceniul III și IV între tradiționalism și modernism, dispută foarte fertilă pentru exprimarea scrisă a unor concepții estetice, a unor profesiuni de credință.

În această dispută au fost implicați valoroși arhitecți ca Petre Antonescu, Duiliu Marcu, Trajanescu, G. M. Cantacuzino, Al. Tzigara-Samurcas, M. Iancu, P. E. Miclescu și alții.

Spitalul municipal București ● Hotel Costinești ● Hotel Alpin, Poiana Brașov

Dar cu toate acestea arhitectura cu caracter internațional și-a găsit foarte talentați și apreciați promotori în Horia Creangă, N. Nenciulescu, Octav Doicescu, D. Marcu, a căror activitate a fost recunoscută și pe plan mondial după cum rezultă din cartea lui Agnoldomenico Pica „Nuova architectura nel mondo", 1936, Milano.

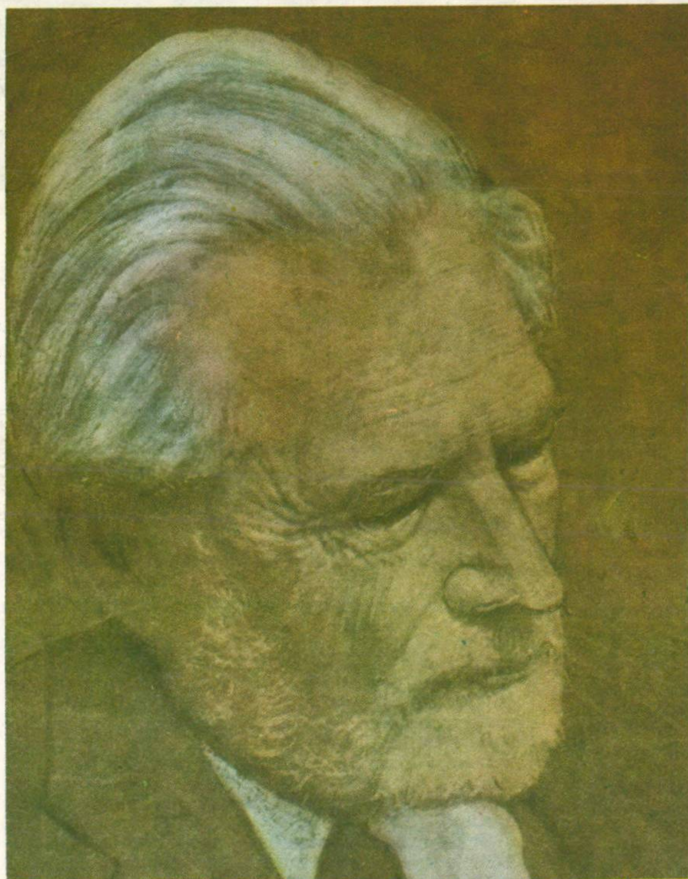
Și în contemporaneitate preocupările arhitecților pentru găsirea unui specific în arhitectură s-au concretizat în apariția unor ansambluri interesante ca lucrările arh. N. Porumbescu — Casa de cultură, Baia Mare, Primăria, Baia Mare, M. Alifanti și Centrul civic Tg. Mureș, arh. Constantin Săvescu, Craiova, Vaslui, Pitești, care constituie și exemple de integrare în spațiul local.

Oricum preocupările pentru găsirea specificului național sînt mereu în actualitate căci citîndu-l pe G. M. Cantacuzino „tradiția înseamnă conștiință... și, deci, echilibru critic". În condițiile în care ambientul este pentru majoritatea oamenilor din ce în ce mai mult arhitectură și nu natură, importanța formativă a acestui factor de mediu este din ce în ce mai marcantă și trebuie să-i acordăm atenția și respectul cuvenite.

Arhitectura devine prin transfer temporal pentru fiecare trecător dintr-un spațiu al efectului, un spațiu al afectului, determinînd fundamental apartenența noastră culturală națională, ceea ce situează permanent specificul în prim plan.

Cristina Suciu Moscu

CENTENAR VASILE VOICULESCU

ÎN INTIMITATE

Interviu cu Gabriela Defour, fiica scriitorului

REP. : **Vin la dumneavoastră cu rugămintea de a vă destăinui despre Voiculescu în ipostazele sale mai puțin cunoscute, intime. Transcrierea sper să fie fidelă, servind astfel și ca document istorico-literar.**

G.D. : **Încep prin a vă face o mărturisire. Ne aflam într-o societate animată, cînd un amic al tatii îl întreabă : „Domnule doctor, ce v-a dat mai mari satisfacții în viață : poezia ? arta ? muzica ?". El a răspuns scurt : familia !, deși față de noi copiii fusese mai puțin... „familist". Mi-aduc aminte că revenind după o operație, la care nu mă asistase, i-am sărit de gît să-l îmbrățișez și tata m-a dat la o parte. De fapt nu știu să ne fi sărutat vreodată.**

Printre primele mele amintiri sînt excursiile...

REP. : **Cu familia ?**

G.D. : **Cu prietenii îndeosebi. Amator de plimbări, participa adesea la vînătoare, fără însă să vîneze ; se răznea de grup și se uita la munți, la flori, la păduri. Cînd prin 1928 tata ne-a urcat pe vîrful Omul, în rucsaci — astăzi ar părea prost notat — se cărau pepeni verzi, pasiunea lui. Nu îmbrăcăminte, nu hanorace, dacă ne prindea ploaia ne uda pînă la piele, nici măcar bocăncei de munte ; fructele, și mai ales acești pepeni pe care îi savuram în neștire. A fost prima noastră excursie...**

REP. : **Cum se desfășura o zi în familie ?**

G.D. : **Tata se scula nu foarte devreme, nu-i plăcea să se trezească dis-de-dimineață, și pleca spre dispensar.**

REP. : **Scria noaptea ?**

G.D. : **Oricum, nu s-ar spune că era un matinal. Fără nici un mijloc de transport, căci detesta aceasta, pleca pe „bulevardul cu castani" și cam vis-à-vis de Facultatea de medicină își avea dispensarul, pe care-l știu de-o viață, acolo a lucrat. După ani fu numit inspector pe un întreg sector și, probabil, cum era „obiceiul", cei găsiți în neregulă socoteau ca de ziua lui să-i trimită cîte un cadou... N-am să uit cînd a refuzat un nemaipomenit tort, spunînd în ușă : „Plocoane nu primesc !". Pentru mine, copil, a fost un șoc, fiindcă noi trăiam o viață extrem de modestă, chiar neîndestulată...**

REP. : **Nu aveați posibilități ?**

G.D. : **Fără cabinet, fără alte onorarii, tata aducea pe vremea aceea o singură leafă, de la dispensar. Și dacă veneau la consult țărani care ascultau „Ora satului", nu le lua bani, ba le dădea medicamente gratuit. Așa că de multe ori am cunoscut umilința la școală, cînd rochițele-mi erau mai scurte iar ghetele amărîte...**

REP. : **Tot ce spuneți este interesant, dar să revenim la întrebare : cum se derula viața familiei ?**

G.D. : **Curios, animalele nu au lipsit din casa noastră : co-**

baii aduşi de la Institut spre a-i îmblînzi, cîinii şi pisicile cu duiumul ; era un fel de „Arca lui Noe", toţi copiii din „Staicovici" se jucau acolo. O viaţă poetică, de care azi îmi aduc aminte cu plăcere...

Tata venea de la dispensar la oră fixă, îl aşteptam, sta sobru în capul mesei. Vă închipuiţi : cu toţi căţeii jur-împrejur, nu ştiu, ca medic, cum a putut permite ! Probabil din dragoste exagerată pentru animale... Şi Ionică spărgea totdeauna tăcerea, era un năzdrăvan Ionică, noi pufneam în rîs, se vărsa cana cu lapte, zilnic trebuia unul din cinci s-o verse pe masă. Tata nu lua atitudine, însă ţin minte că ne forţa să mîncăm anumite alimente. Eu, de cîte ori ni se dădeau sfeclă şi ţelină, le înnodam cu lacrimi...

Apoi tata se culca cu regularitate după prînz, făcea siesta, mai vedea bolnavi prieteni, îi plăcea să vorbească la telefon. Cele mai lungi conversaţii, care mă plictiseau îngrozitor pentru că aşteptam şi eu telefoane, erau cu Ion Marin Sadoveanu, Maniche — cum îi spunea el. După moartea mamii îşi lărgise cercul printre tineri : Dinu şi Neli Pillat, Stancu ş.a. Deşi sobru în familie, foarte deschis cu prietenii...

REP. : **Ce se mai întîmpla în programul său diurn ?**

G.D. : **Trebuia să-şi facă plimbarea : bătea parcurile, Cişmigiul cred zilnic, admira florile. Avea cunoscuţi pe stradă, care la înapoiere îi ofereau cîte un trandafir, cîte o dalie. După moartea mamii camera sa devenise un fel de chilie de ascet, nu ne mai dădea voie să-i facem curăţenie, petalele uscate rămîneau pe jos, îşi îmbrăcase soba cu cărţi...**

Duşul rece n-a lipsit nici o dimineaţă ; se duşa şi în cap, îşi ştergea părul ore în şir cu un prosop gros de in, după care, în faţa oglinzii, făcea gimnastică. Poate de aceea i-au displăcut călătoriile lungi, în străinătate, spre a nu-şi strica acest curios tabiet.

REP. : **Avînd cinci copii [1], vă întreb dacă dragostea faţă de dumneavoastră şi-o împărţea egal. De fapt, cum se manifesta ?**

G.D. : **Adoratul tuturor era fratele meu Ionică, cu 4 sau 5 ani mai mare decît mine, pe care tata îl salvase de la moarte stînd nopţi în şir la căpătiiul lui. Ionică rămăsese ca puiul ăla mai zărăncit, mai infirm, nu-nvăţa la şcoală — spre deosebire de Radu, eminentul familiei —, însă, trebuie să recunosc, era simpatic, cu magnetism deosebit, direct, natural şi tata nu-l timora ca pe noi ceilalţi. Pînă la sfîrşitul vieţii a fost preferatul lui, ca să nu mai vorbesc de ultimele clipe cînd nu accepta decît pe Ionică — un neprofesionist — să-i facă injecţiile cu novocaină şi analgezice.**

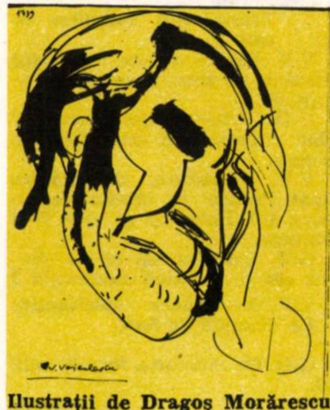
Deşi a mărturisit că familia i-a dat cele mai mari satisfacţii, nu mi-aduc aminte să ne fi luat, ştiu eu, la gura sobei să ne povestească de copilărie. Ne-a ţinut la o distanţă, găsesc acum, cam demodată. Trecutul, pe care ni l-am însuşit cu evlavie, i-l aflasem de la surorile sale mai mari, Maria Ivănescu şi Florica Ştefănescu.

REP. : **Dar în raportul cu oamenii dinafară ?**

G.D. :**Am vorbit despre prieteni. Cu persoanele oficiale era însă demn, orgolios, deloc plecat şi supus : un total socialist în relaţiile cu oamenii simpli. Lumea se minuna că doctorul Voiculescu, care conta totuşi ca „cineva", mănîncă cu spălătoreasa la masă.**

REP. : **Dumneavoastră ştiaţi că scrie ?**

G.D. : **Ştiam, deşi nouă nu ne-a citit niciodată, ca şi cum am fi fost nişte inculţi. Eu făcusem o facultate cu două licenţe. Este adevărat că a ţinut mult să urmez istoria artelor, iar cînd trebuia să-mi susţin lucrările premergătoare licenţei mi-a pus la îndemînă tot materialul. În altă privinţă, la şcoală de exemplu, nu făcea caz de nici o notă, nu ne-a stimulat către premii, către**

Ilustraţii de Dragoş Morărescu

---

[1] În ordine cronologică — **Marta** : căsătorită Levitte (n. 1 aprilie 1911), Paris, licenţiată în pictură ; **Olga-Sultana**, căsătorită Pontremoli (n. 13 iulie 1912), Paris, licenţiată în artă decorativă ; **Radu** (n. 28 mai 1914), Bucureşti, medic cercetător la Institutul Cantacuzino, în prezent pensionar ; **Ionică** (n. 16 mai 1916 — m. 24 octombrie 1973), licenţiat în drept ; **Mihaela-Gabriela**, căsătorită Defour (n. 8 noiembrie 1920), Bucureşti, licenţiată în istoria artelor şi franceză.

promovarea în societate. Totul pe modestie, pe propriile forțe.

REP. : V-aş ruga să vă reamintiți despre ultimele clipe ale vieții lui V. Voiculescu. Ultimele momente.

G.D. : Un an de chinuri fantastice, în care tuberculoza („morbul lui Pott") îi măcinase două vertebre, iar nervii rămăseseră pe viu. Singurul Ionică, care-i mai alina pentru cîteva ore durerile... Şi făcîndu-i-se multă canamicină, i-a produs un accident, surzind brusc, deşi totdeauna a avut un auz de iepure. Acesta l-a complexat, l-a aruncat într-o singurătate teribilă şi ne scriam [2]) ;eu lui, că nu mă auzea, iar el, foarte interesant, nu-mi răspundea verbal, îmi scria, la sfîrşit aproape indescifrabil. Ultima lună, cînd îi duceam cîte ceva bun de mîncare, ne refuza : „Nu mă ispitiți, nu mă ispitiți". A intrat în comă exact ca în nuvela „Moarte amînată", trezindu-se brusc, spunînd : „Ionică, tu nu ştii cît te-am iubit de mult !", după care s-a stins certat cu Dumnezeu, cu preoții... Era în dimineața zilei de 27 aprilie 1963.

Trăise ca un țăran sănătos toată viața. Doar cînd făcea guturai, nu ne mai puteam înțelege cu el : „Lăsați-mă — striga — că-mi vine să mă arunc pe geam !". În rest, nu l-am auzit să-l doară capul, repet, ducînd o viață foarte igienică.

REP. : Se cuvine să ne vorbiți şi despre Maria Mitescu, soția sa şi mama dumneavoastră...

G.D. : Prin anii 1932 surorile au plecat în Franța la studii, iar mama pentru tratarea sănătății, avînd un ochi pierdut total, operat, şi celălalt pe cale să dispară. Eu nu mi-o amintesc decît plîngînd. Ştiu că avea o maşină de cusut şi noaptea făcea uniforme fetițelor, era îndemînatică, deşi o intelectuală, cînta Beethoven la pian, citea Confucius, iubea Wagner...

La moartea ei, tata ne-a spus : „Vreau să dispar din societate pentru că am lăsat-o să se irosească". Se iubiseră mult şi de aceea s-a pedepsit după cum cunoaşteți...

REP. : Sînt, credeți, implicații şi pe plan literar ?

G.D. : Nu ştiu dacă a avut vreo influență pe plan literar după aceea. Poate sonetele îi păstrează amintirea, ca un omagiu tîrziu adus acelei mari iubiri. Mama a fost de-a dreptul depăşită de viață, de mulți copii, de boală şi, cred, de sărăcie...

REP. : Dar plecarea surorilor în străinătate cum se explică ?

G.D. : Un prieten, doctorul Popescu Gheorghian, care era medic de clientelă, tata nu, avînd bani, i-a spus : „Mă, Dile, trimite fetele şi eu mă oblig să le dau un fel de pensie sau ajutor lunar". S-a ținut de cuvînt, bineînțeles că şi tata ce agonisea trimitea acolo, ca fetele să stea la studii, iar mama să se îngrijească.

REP. : Există „moşteniri" ale talentului în familie ?

G.D. : Dintre toți cei cinci copii, nici unul nu l-a urmat ; darul acesta nu se moşteneşte. Poate Ionică, însă n-avea asiduitate, poate eu puțin... Am fost solicitată de multe ori să scriu o carte despre tatăl meu, dar cred că nu voi avea timpul, nici curajul s-o fac.

Într-un fel, datoria de a mă destăinui am onorat-o prin acest interviu...

II Interviu cu Dr. Radu Voiculescu

REP. : Fiind de față, curios, dar nu ați intervenit în convorbirea noastră... Gîndesc că în final veți încerca, la rîndu-vă, un portret al scriitorului.

R.V. : Îmi este foarte greu... Timpul a trecut, iar faptele, nefiind riguros consemnate, ar trebui să le reiau din memorie, afectiv şi subiectiv. Sînt însă de acord cu spusele sorei mele Gabi, a cărei scrupulozi-

---

[2]) Publicăm cîteva astfel de „dialoguri" în scris, din mai multele caiete şi foi volante păstrate în arhiva familiei, unele datate. De fapt, ultimele rînduri scrise de V. Voiculescu comunică şi stări sufleteşti ale bolnavului sau răspunsuri la „testele" ce i se aplicau subtil, de către membrii familiei, pentru a constata stadiul alterării memoriei sale, cîndva prodigioase.

V.V. Cred că am asurzit din pricina unui medicament. Vorbeşte cu Radu să aducă pe Alex. Marin (un medic O.R.L.-ist celebru, n.n.).

(iulie 1962)

V.V. De ce nu pot ține condeiul ? Putere am în mînă. nu sînt paralizat. De ce nu pot scrie ?

(octombrie 1962)

G.D. N-am citit nimic de el (Maurice Maeterlinck, n.n.). Regret că s-au pierdut aceste valori.

V.V. **La vie des fourmis**
La vie des astres
La vie du temps
La vie de l'espace
La vie des abeilles

G.D. Ce deosebire de preocupări la el !
Trésor des humbles ce este ?

V.V. Eseuri despre interiorul omului — trei volume de ocultism.

G.D. Te-ai mai răcorit ? Dar altceva mai cunoscut ce a scris ?

V.V. **Beaucoup de théâtre dont Pelléas et Melisande**, opera lui Debussy şi alte 7—8 volume.

G.D. Cum ai zis că se chema cea de mistică medievală ?

V.V. **Les noces spirituelles**
Le disciple de Saul

G.D. Ce memorie formidabilă ai.

(nedatată)

tate în evocări este recunoscută de familie.

REP. : Cît adevăr aduc aceste destăinuiri ?

R.V. : Întrebarea dumneavoastră conține, prin ea însăși, și răspunsul ; evocările au, în genere, pe lîngă inerentul grad de subiectivitate, un sîmbure de adevăr. Fiecare se constituie ca o anume pietricică colorată dintr-un mozaic, iar pentru a realiza portretul omului și creatorului V. Voiculescu trebuie adunate cu grijă toate aceste pietricele... Punctul de plecare fiind chiar opera sa.

REP. : Care îi era dominanta caracterului ?

R.V. : Împlinirea datoriei către sine și cei din jur, cinstea — de unde și celelalte calități excepționale, cultivate în tot cursul vieții. Pe o carte intitulată „Devoirs" de J. Sertilenge am găsit acest motto scris de mîna lui : „Mon devoir est mon pouvoir" 3), semnat „Dr. Voiculescu".

REP. : Evocați-ne, totuși, un episod mai important, la care ați fost martor.

R.V. : Prin 1940, după moartea doctorului Tănăsescu, a venit la noi o delegație de la unitățile sanitare din București să-i propună tatii postul de medic șef al Capitalei, el fiind cel mai indicat, pe considerente de vîrstă, capacitate profesională și calități morale. Spre surprinderea celor de față, a refuzat categoric. Alte oferte avantajoase (circumscripții medicale centrale, ca Lipscani și Sf. Gheorghe), care ar fi putut să-i aducă profituri materiale mari, de asemenea le-a spulberat cu încăpățînare... Pînă la urmă, Voiculescu s-a decis să renunțe la umilul dispensar de pe Bd-ul Ardealului în favoarea circumscripției unde se afla grădina „Cișmigiu", motivînd că atunci cînd va merge pe teren, să-și facă și plimbarea zilnică, binecunoscută...

REP. : Un nou episod... o „pietricică dintr-un mozaic", spre un portret posibil V. Voiculescu !

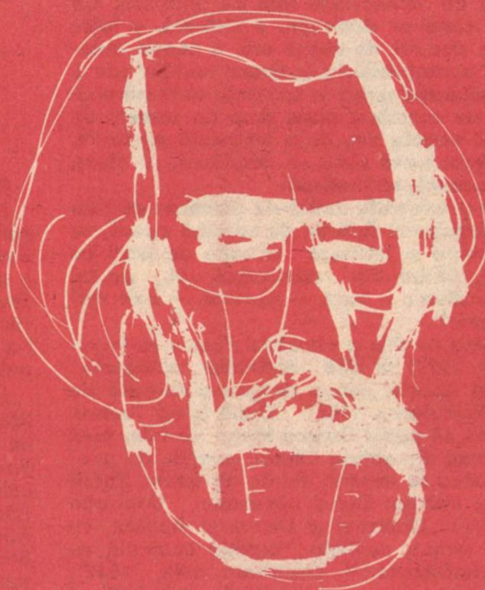
Alexandru Oproescu

3). Datoria îmi este puterea.

V. Voiculescu

INEDIT

SUB VRAJA MUZICII

A existat în urmă cu peste o jumătate de veac un cenaclu artistic neoficial în București, de un pitoresc cuceritor și un farmec singular, condus de ospătarul Apostol Apostolide (1898–1965). Aci s-au perindat — spre a admira tablouri și obiecte de artă sau pentru a asculta discuri celebre — o întreagă pleiadă de scriitori, compozitori, interpreți, muzicologi, medici, sculptori, pictori, ingineri, colecționari de artă, juriști, impresari etc., unii legîndu-și numele prin propria lor creație și activitate de casa din strada Dr. Clinciu nr. 6. Pînă astăzi, se păstrează pe pereții locuinței lui Apostol Apostolide, fotografiile cu dedicații autografe ale lui George Enescu, Pablo Casals, Walter Gieseking, Felix Weingartner — veritabile mărturii peste timp ale unor clipe de înălțare spirituală petrecute sub vraja muzicii.

ontrar obiceiului, în casa ospătarului de la Continental, nu s-au oprit în jurul pickupul-ului doar specialiști – ca Enescu, Jora, Lipatti, Haciaturian, Kreisler, Karajan, Richter, Menuhin, Rubinstein, Mengelberg, Silvestri, G. Georgescu, P. Constantinescu, Maria Tănase, Florica Musicescu, I. Voicu, Valentin Gheorghiu, Emanoil Ciomac, Hubermann, Piatigorski – ci și o întreagă lume artistică, ce iubea arta sunetelor. La audițiile lui Apostol – desfășurate după un adevărat ritual al înaltului profesionalism – s-au aflat între anii 1930–1960 Ionel și Păstorel Teodoreanu, V. Voiculescu, Geo Bogza, Marcel Breslașu, Felix Aderca, Coca Farago, Șerban Cioculescu, Tonitza, Pallady, Steriadi, Baba, Caragea, Jalea, Maxy, Ciucurencu, Catargi, Mirea, George Oprescu, H. Zambaccian, Anastase Simu, dr. I. N. Dona, Mișu Weinberg, acad. dr. D. Danielopolu, prof. dr. C. Ionescu-Mihăești, prof. dr. docent Ștefan Berceanu etc., fiecare lăsîndu-și „amprenta" printr-un gest de recunoștință față de amfitrion. Un tablou, o carte cu dedicație, o statuetă, o fotografie, un disc rar de ultimă oră, o poezie autografă, un portret realizat în timpul audiției sau o simplă declarație scrisă în speranța obținerii unei pensii – au constituit peste timp un univers de amintiri al acestui om, de o înnăscută modestie, ce a preferat toată viața să dăruiască, să ofere, nu să primească, să pretindă.

Printre numeroasele semne de afecțiune ce l-au legat pe ospătarul Apostol de scriitorii epocii, se numără astăzi o întreagă colecție de cărți cu autografe. Dintre toți admiratorii săi, poetul Vasile Voiculescu a lăsat — pare-se — cele mai adînci „urme".

Pe pagina de titlu a volumului *Poeme cu îngeri* (București, 1927) se află dedicația autografă : „Domnului Apostol pentru dragostea comună de artă. V. Voiculescu, 1947". După tonul sobru, ceremonios, se poate deduce faptul că între poet și amfitrionul din strada Clinciu, relațiile de prietenie se aflau la început. Pe un alt volum, tipărit în 1943 și intitulat *Duhul pămîntului*, dedicația suna astfel : „Doamnei și Domnului Apostol, cu mulțumiri pentru neuitata ospeție muzicală cu care ne desfătează. V. Voiculescu, iulie, 1949". Așadar, intrase în cercul auditorilor apropiați ai casei și Stela Apostol, soția colecționarului de artă. În sfîrșit, a treia dedicație așternută pe pagina de gardă a antologiei de *Poezii*, Edit. Fundațiilor, 1944, dăruită de poet în același an cu volumul *Duhul pămîntului* (1949), cu subtila nuanță admirativă cuprinsă în formularea plină de har („Vrednicului Apostol al muzicei. Omagiu. V. Voiculescu, 1949") și în sublinierea aprecialtivă a colecționarului și bibliofilului („Din cele douăzeci de exemplare trase pe hîrtie japon, acesta purtînd nr. 11, a fost oferit D-lui Apostol Apostolide. V. Voiculescu"), demonstrează că fuziunea sufletească între cei doi melomani devenise un fapt împlinit. Simțea scriitorul acel climat particular fertil inspirației în casa modestă, sprijinită în bîrne după cutremurul din 1940, din Dealul Spirei ? Îndrăgise ospătarul în mod special poezia plină de subtilități a doctorului ? Greu de răspuns exact. Cert rămîne faptul că afinitățile reciproce cimentaseră o prietenie pilduitoare în jurul anilor 1950–1952.

Argumentul, poate decisiv, al apropierii dintre V. Voiculescu și Apostol Apostolide ni-l oferă tot o dedicație de pe o carte. Medicul „intrase" în familia colecționarului, participa la evenimentele și sărbătorile anului, iar ziua numelui și-o petrecea în intimitatea soților Apostolide. Iată-l de Sf. Vasile, poposit în liniștita stradă din cartierul lui Niță Stere, acolo unde „iarba crește printre pietre", cu rarissimul exemplar al Marcelei Lambrino, *Les vases archaiques d'Histria*, bucurîndu-l pe colecționar cu următoarea urare pe pagina de gardă : „Doamnei și Domnului Apostol,

– cu cele mai cordiale urări de bine și sănătate pentru anul nou 1952 ;

– cu spor de Andreești, Lukieni și Palazi ;

– cu belșug de vase persane, grecești, statuete și statui antice (dacă se poate și o Venus – mărime naturală – îi găsim noi un loc) ;

– și stive pînă-n tavan de discuri – imprimări noi ;

– uitam cîteva mobile stil... și icoane (le facem și lor un colțișor).

Amin.
V. V.

P.S. ...și nici un fals..."

Toate aceste dedicații autografe – în bună parte inedite – păstrate în colecțiile Alexandrina Vasilescu și Viorel Cosma, atestă mai mult decît o sinceră prețuire reciprocă, o prietenie înfiripată de-a lungul a peste un deceniu. Este izvorul unui climat de efervescență creatoare pe care poetul l-a descoperit în sufletul de o rară sensibilitate a unui autodidact în artă.

În lungile seri de audiții pe discuri, ascultînd *Alborada* de Ravel, *Parsifal* de Wagner, *Preludiile* lui Debussy și „alte binefaceri muzicale", Vasile Voiculescu a așternut, pe foi volante sau diverse caiete, nenumărate versuri. Unele au văzut lumina tiparului în volume, altele au rămas în colecția lui Apostol, sub formă de manuscrise autografe. Bineînțeles, că abilul colecționar a știut să păstreze cu sfințenie aceste file răzlețe, pe care, ulterior, le-a legat la finele antologiei de *Poezii* (1944).

În cele ce urmează, comunicăm cîteva texte inedite. Deși *Nocturna*, *Graiul* și *De profundis* au mai apărut, totuși, versiunile ce se păstrează în colecția noastră prezintă modificări substanțiale, demne de a fi luate în considerație de istoricii literari. Toate aceste trei poezii poartă date diferite față de cele tipărite, fapt care le subliniază ineditul. Dar, mai întîi o poezie necunoscută, dactilografiată de Apostol Apostolide pe o foaie volantă, intitulată *Iluzii* :

„Pe lespedea albă,
cununa fântânei,
S-a aninat în treacăt,
Demonul.

În apă,
a văzut fața unui înger
Ce se uita de sus.
A crezut că e a lui
și a rîs."

A doua poezie, De profundis, datată inițial „1950 martie 11, București", dispune de următoarea versiune inedită :

„Am căzut fiindcă m-ai rupt din Tine,
Pentru că m-ai zvîrlit, am căzut
Strigă toată eternitatea din mine,
Umple-mă cu păcat, umple-mă cu rușine :
Sfânt am fost, sfânt rămân ca la'nceput !
Cine Doamne mă va pune la loc ?... Cine ?
Nici dragoste, nici milă, nici iertare
Vreau dumnezeiasca Ta stare.
Dă-mi-o. Dă-mi înapoi tot ce am avut.

La o ședință de muzică de la D-l Apostol.
1950 aprilie 11
Buc."

Următoarea poezie păstrată tot în manuscris autograf în cerneală, publicată anterior sub titlul Nocturnă (à la Debussy) și datată „1951, ian. 9–10, Buc.", nu numai că diferă ca text, dar, are două versuri în plus față de poezia deja tipărită:

„Ascultînd Preludiile lui Debussy la Dl Apostol,
Însăilare pe un presupus :
Răsărit de lună pe lac.

Prin carnea nopții înfiorări :
Pâlpâe palide zâmbete-n zări...
Sst... somnoroase neguri tresar
Ies pricolicii cu ochi de jar
Negrele spaime ghiarele ascut.
...Dar străji de aur înaltă scut.
Lunecă mâna Lunei pe lac
Fietele apei lui se desfac
Creștet și umeri răsar... Apoi
Cîntă lumina pe sânii goi.
Țărmuri și ape repede pier
Balta e toată numai de cer :
Ajunși alături – jind împlinit –
O stea și-un pește s-au îndrăgit.
Clopote afunde aue stins :
Stima durerii le-o fi atins ?
Șopotă trestii pline de-alint
Umbre de îngeri dorm pe argint.

1951 ianuarie
Buc."

În sfîrșit, poezia Gralul, scrisă inițial, cu doi ani mai devreme („Duminică, 13 ianuarie 1952, București") și publicată în antologia din 1968, realizată de Aurel Rău, a cunoscut în 1954 o formă inedită pe care o redăm după manuscrisul autograf din colecția lui Apostol :

Gralul

„Unde tânjește Doamne acum Gralul
De dumnezeescul Tău sânge plin ?
Ce alt Amfortas pângărește pocalul
Slujit de Parsifal și Lohengrin ?

Zadarnic de-o viață bat lumea năucă,
Munte cu munte, năzuind spre cer,
Nu-l aflu : trimete Lebăda să mă ducă,
Mă leg pân'la moarte să-i stau cavaler.

Lui Klingsor vrăjmașul să-i smulg fără teamă
Lancea din brațu-i amăgitor...
Dar tot mai slab, mai departe, aud cum chiamă,
Cum chiamă gralul un mântuitor.

Tu-l cauți prin lume ? Dar gralul e'n tine,
Munții spre ceruri din harul lui urci.
E inima, tainic potir pus de mine,
Și'n loc de paznic, tu-i ești Amfortas, tu Klingsor și-l spurci.

V. V.

Domnului Apostol drept recunoștință
pentru audițiile cu Parsifal și alte
„binefaceri" muzicale. Buc. 1954."

De remarcat, că V. Voiculescu a renunțat la ortografia cuvîntului Graalul, cu litera a dublată.
Spațiul restrîns al articolului de față nu ne îngăduie să întreprindem comparații între diferitele versiuni ale textelor. De altfel, ne-am propus doar să semnalăm cîteva poezii inedite și cadrul în care s-au născut versurile lui V. Voiculescu. Poate că muzicalitatea atît de specifică poeziei sale își va afla de azi înainte adevărata sorginte în pasiunea ascunsă față de arta sunetelor. Meritul ospătarului meloman de a-i fi stimulat imaginația creatoare a medicului-poet nu va putea fi îndeajuns apreciat decît atunci cînd dimensiunea spirituală a lui Apostol Apostolide va fi integral dezvoltată. Fiindcă în casa din Dealul Spirei – cum zicea poetul – „te simțeai adus prin veacuri în miticul Parnas".

Viorel Cosma

MARIN NICOLAE PETRICĂ

DESPRE INTOLERANȚĂ

sau

G. Călinescu și Ovidiu Papadima

-SCENETĂ AUTENTICĂ-

PERSONAJELE

G. Călinescu, profesor universitar, șef catedră
Ovidiu Papadima, șef lucrări
Fanny Liviu Rebreanu, soția lui L. Rebreanu
Marin Cringuși, bibliotecar

Decorul. Biblioteca Seminarului de literatură română modernă. Mese lungi acoperite cu meșină bordo, scaune de stejar. Dulapuri cu cărți. Între ferestre, portretul lui Mihai Eminescu, tînăr. Un birou de stejar cu două corpuri, acoperit cu meșină bordo, scaun-fotoliu de stejar tapițat cu piele.

Scena se petrece în noiembrie 1948.

Bibliotecarul Marin Cringuși se afla în sala bibliotecii, cînd pe ușă își face apariția o doamnă cu palton cărămiziu, geantă, fular la git, purtind pe cap o basma de linică, cu flori pe fond negru. Era doamna Fanny Liviu Rebreanu care cu o voce ușor guturală, nazalizată, semănind mult cu aceea a actriței Silvia Dumitrescu-Timică la virsta maturității.

FANNY *(apropiindu-se de Marin Cringuși)* : Bună ziua, domnule !

CRÎNGUȘI *(ridicîndu-se în picioare)* : Bună ziua, doamnă !

FANNY : Sunt Fanny Rebreanu !

CRÎNGUȘI : Văduva scriitorului Liviu Rebreanu ?

FANNY : Da. În persoană.. *(Ezitînd a intra.)*

CRÎNGUȘI : Intrați !

FANNY : Mulțumesc ! Ești foarte amabil !

CRÎNGUȘI : Pe cine căutați ?

FANNY : Pe profesorul Călinescu. A venit ?

CRÎNGUȘI : Da, doamnă Rebreanu !

FANNY : E aici ?

CRÎNGUȘI : Nu !

FANNY : Dar unde îl pot găsi ?

CRÎNGUȘI : Nu-l puteți găsi momentan.

FANNY : De ce ?

CRÎNGUȘI : Fiindcă este în amfiteatrul Odobescu.

FANNY : Ține curs ?

CRÎNGUȘI : Da.

FANNY : Și mai durează mult ?

CRÎNGUȘI : Vreo jumătate de oră.

FANNY : Atît de mult ? Am impresia că am venit prea devreme. Iese la timp de la curs?

CRÎNGUȘI : Depinde...

FANNY : Se lungește ?

CRÎNGUȘI : Uneori, da.

FANNY : Am auzit că este o mare îmbulzeală la cursul lui.

CRÎNGUȘI : Da, stimată doamnă ! Nu i-ați văzut că stau și în coridor ? Profesorul Călinescu ține cursul cu ușile deschise. Amfiteatrul geme. Stau înghesuiți în jurul cate-

drei. Este o atmosferă irespirabilă. În timpul primăverii, leşină în mod regulat cîte o studentă.
FANNY : Ce spui, domnule ? Cum ziseşi că ţi-e numele ?
CRÎNGUŞI : De fapt, am uitat să mă prezint... Crînguşi...
FANNY : Aşa ! Aşa ! Călinescu este demult celebru...
CRÎNGUŞI : Vin studenţi şi de la alte facultăţi.
FANNY : Da ?
CRÎNGUŞI : Da. De la filosofie, medicină, politehnică... Are mare atracţie...
FANNY : Oare glasul, pe care îl auzii eu ridicîndu-se mult în sus şi coborîndu-se, era al lui ?
CRÎNGUŞI : Da, doamnă Rebreanu !
FANNY : Vreau să te întreb ceva...
CRÎNGUŞI : Da, doamnă !
FANNY : Ce ştii de doctorat ? Se mai ţine ?
CRÎNGUŞI : Nu mai ştiu nimic, doamnă.
FANNY : De ce nu ştii, că eşti din facultate ?
CRÎNGUŞI : De cînd cu reforma învăţămîntului de toate gradele, nu se mai ştie nimic...
FANNY : Nimic ? Nimic ? Nu va mai fi doctorat ?
CRÎNGUŞI : Poate că da ! Poate că nu !
FANNY : Fiica mea, Puia-Florica, vrea să dea doctoratul la Călinescu. A fost pe-aici. Ai cunoscut-o ?
CRÎNGUŞI : Da, doamnă ! A venit odată cu soţul, domnul Vasilescu, fost crainic sportiv... Bărbat frumos...
FANNY : Nu ştii ce-a vorbit ?
CRÎNGUŞI : Da. L-a delegat pe domnul Papadima să se intereseze de doctorat.
FANNY : Da ? Se vorbeşte în oraş că dacă nu eşti în cîmpul muncii, te scoate din oraş şi te trimite în ţară la muncă pe ogoare.
CRÎNGUŞI : De unde aţi aflat aşa ceva ?
FANNY : Dar ştie tot oraşul ! Nu-ţi mai dă cartelă de alimente şi te trimite la ţară... Pierzi dreptul de a locui în capitală..
CRÎNGUŞI : Doamnă, astea sunt zvonurile lansate de reacţiune... Nu luaţi în seamă zvonurile !
FANNY : Adică ăştia din partidele istorice ? D-ai lui Maniu şi Brătianu, Mihalache ?
CRÎNGUŞI : Au tot interesul ca să saboteze politica Partidului Muncitoresc Român...
FANNY : Lovi-i-ar boala !
CRÎNGUŞI : Pînă să-i lovească boala, vă pune pe dumneavoastră şi pe doamna Puia-Florica pe drumuri...
FANNY : Rea mai este lumea asta, domnule Crînguşi !...
CRÎNGUŞI : Da, doamnă Rebreanu... Este o lume care se duce şi alta care s-a despărţit de ea rîzînd, făurind o societate nouă, a oamenilor muncii... Nu zice Karl Marx vorba asta ?
FANNY : Dumneata eşti convins că sunt zvonuri alarmiste ?
CRÎNGUŞI : Da. Au tot interesul ca să nu meargă bine...
FANNY : Deci, doctoratul tot va mai fi ?
CRÎNGUŞI : Cred că da... Nu văd de ce învăţămîntul cel nou n-ar mai avea nevoie de doctori în toate ramurile ştiinţei...
FANNY : Crezi că mai ţine mult cursul profesorului ?
CRÎNGUŞI *(se uită la ceas)* : Trebuie să apară... Dar el, totdeauna depăşeşte...
FANNY : Dar n-o să depăşească încă o oră ?
CRÎNGUŞI : Nu, doamnă Rebreanu !
FANNY : Şi cînd iese, vine aici ?

G. Călinescu — sculptură de Const. I. Popovici

CRÎNGUŞI : Uneori, aici, alteori, în cancelaria de alături...
FANNY : Dacă nu va intra aici, vei fi aşa de bun să-i spui că-l caută doamna Fanny Rebreanu ?
CRÎNGUŞI : Fireşte, doamnă !
FANNY : N-ar fi mai bine să-l aştept în cancelarie ?
CRÎNGUŞI : N-are importanţă. Cancelaria catedrei comunică cu sala de lectură a bibliotecii, în tot timpul, prin uşă...
FANNY *(făcînd un gest cu capul spre uşă)* : A... Uşa aceea ?
CRÎNGUŞI : Da.
FANNY : Dar nu uiţi să-i spui ?
CRÎNGUŞI : Nu uit, doamnă Rebreanu... Se poate ? Dar de ce n-aţi venit mai demult ?
FANNY : Adică, de cînd ?
CRÎNGUŞI : Cu ani în urmă !
FANNY : Pentru că nu se punea problema. Acuma, este acută... Biata Puia-Florica este nenorocită... N-are slujbă... O ducem greu... Nu s-ajunge.. Mai vindem din casă...
CRÎNGUŞI : Dar romanele „Ion“, „Răscoala“ nu s-au tipărit şi după 23 August 1944 ?
FANNY : Da ! Dar n-am primit mai nimica... Inflaţia şi stabilizarea din 47 ne-a pus la pămînt pe toţi...
CRÎNGUŞI : Asta este adevărat... Pentru o vreme, toată lumea a fost săracă, a pornit-o de la 20 de lei...
FANNY : Noroc cu bietul gineri-meu Vasilescu... El ne ţine... El aduce în casă...
CRÎNGUŞI : Dar vor mai fi şi vremuri bune...

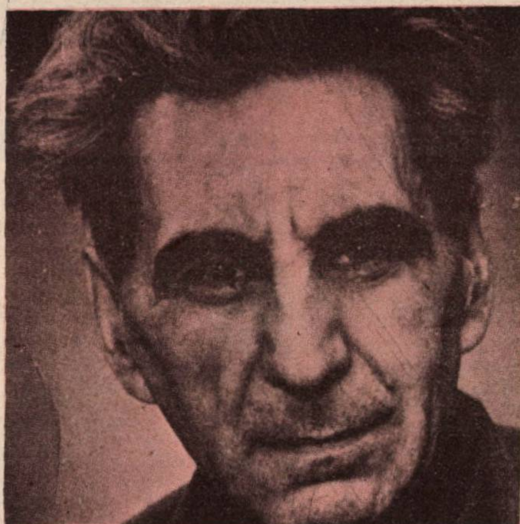
La catedra amfiteatrului «Odobescu»

FANNY : Să te audă Cel-de-sus, domnule Crîngușî !
(Se aud pași și glasul profesorului Călinescu, pe coridorul amfiteatrului Al. Odobescu.)
CRÎNGUȘI : A ieșit !
FANNY : O, ce bine ! De unde știi ?
CRÎNGUȘI : I-am auzit glasul profesorului !
FANNY : Spune-i, te rog, că este așteptat de Fanny Liviu Rebreanu...
CRÎNGUȘI : Da, doamnă ! V-am promis !
(Crîngușî trece alături, în cancelarie. Doamna Fanny rămîne cîteva clipe singură. Peste alte cîteva clipe, ușa se deschide larg și apare în costum închis, cu sacoul deschis la nasturi, cu părul într-o oarecare neglijență studiată, urmat de Crîngușî, G. Călinescu care se apropie de doamna Fanny și îi sărută mîna galant, ceremonios.)
CĂLINESCU : Doamnă Rebreanu, omagiile mele !
FANNY *(încîntată)* : M-ai recunoscut, domnule Călinescu ?
CĂLINESCU : Da !
FANNY : Știi de ce te caut ?
CĂLINESCU : Bănuiesc... Pentru fiica dumneavoastră Puia-Florica...
FANNY : Exact !... Oare ai aflat ceva despre ce te rugase fata mea ?
CĂLINESCU : În legătură cu doctoratul ?
FANNY : Da... Da...
CĂLINESCU : Trebuie să vă spun că mi-a fost peste puterile mele. Am avut ședință la Marea Adunare Națională... Am avut de pregătit o conferință, articolele zilnice de la ziarul „Națiunea", cursul...
FANNY : Oh, cîte mai ai și dumeata pe cap!...
CĂLINESCU : Asta este ! Să muncim și să ne zbatem pentru pîine, să democratizăm țara, să construim socialismul...
FANNY : Ce de treabă ! Ce de muncă !... Dar cum am face totuși să aflăm ?
CĂLINESCU : Vă rog să mai aveți puțină răbdare... Eu am delegat pe domnul Ovidiu Papadima să se intereseze..
FANNY : Cine este Papadima ? Cel care a fost redactor la Fundație ?
CĂLINESCU : Da. Ovidiu Papadima, critic literar, șef de lucrări, un colaborator devotat...
FANNY : Dar s-a interesat la facultate ? La Rectoratul Universității ?
CĂLINESCU : Nici n-am avut timp să-l întreb... Am venit pe jos de acasă din strada G. Vlădescu, din Floreasca, și am intrat fără întîrziere, cum îmi este obiceiul, să țin cursul...
FANNY : Umblatul pe jos e sănătos... Mie îmi spui ?
CĂLINESCU : Dar n-aveți nici o grijă ! Mă voi interesa și vă voi da un telefon.. Trebuie să fiu informat în detalii...
FANNY : Da ! Așa cum știi dumneata, domnule Călinescu...
CĂLINESCU : Situația s-a schimbat odată cu revoluția politică și în cultură și învățămînt urmează revoluția, o cultură nouă profund umanistă, pe care trebuie s-o facem noi, generația matură împreună cu cea tînără...
FANNY : Dumneata ești un cap luminat, domnule Călinescu... Aștept un răspuns... Mi-e teamă de fiică-mea Puia că nu-i mai dă cartelă de alimente... Suntem alarmați toți din familie... Umblă zvonul că cine nu e în cîmpul muncii, va fi trimis în provincie...
CĂLINESCU : Doamnă Fanny Rebreanu, nu vă luați după zvonuri... Lumea e rea...
(Fanny Rebreanu se ridică de pe scaun să plece.)

G. Călinescu, „interpret" al unui text dramatic

FANNY : Îmi pare rău că n-am nici un răspuns...
CĂLINESCU : Îl veți avea cît de curind... Nu uitați că pentru soțul dumneavoastră am avut și păstrez o prețuire absolută. Din romanele lui am eu insumi ce invăța... E cel mai mare prozator român. Rivalul lui Sadoveanu...
FANNY : Ce păcat că s-a prăpădit ! Ar fi putut să mai trăiască...
CĂLINESCU : În veci, fie blestemată această deplorabilă tragedie a destinului omenesc...
FANNY : Mă duc... La revedere.. *(G. Călinescu ii sărută mîna ceremonios și o conduce spre ușa de ieșire în coridor. După ce a închis ușa, mîhnit, incitat ca un must care fierbe, mi se adresează, evident supărat.)*
CĂLINESCU : Ce-i cu Papadima ? Unde umblă?
CRÎNGUȘI : Nu știu, domnule profesor ! Poate stă de vorbă pe coridor cu cineva, dă o referință...
CĂLINESCU : Ia vezi, domnule Cringuși, unde este și spune-i să vină aici !...
CRÎNGUȘI : Numaidecît ! *(Iese in coridor iar profesorul se plimbă nervos ca un leu în cușcă. Reapare în urma domnului Papadima.)*
CĂLINESCU : Unde umbli, domnule Papadima?
PAPADIMA *(privindu-l angoasat, prevenitor) :* Eram în coridor, domnule profesor ! Dădeam niște referințe bibliografice...
CĂLINESCU : Domnule Papadima, a fost aici o doamnă...
PAPADIMA : Da, vă rog! Parcă o observai eu ieșind... Nu era doamna Fanny Rebreanu ?
CĂLINESCU : M-ai făcut de rîs în fața ei...
PAPADIMA : De ce, domnule profesor ?
CĂLINESCU : Te-am rugat să te interesezi la Rectorat în privința doctoratului... Se mai ține ? *(Crescînd vocea.)* Nu se mai ține ?
PAPADIMA : Am fost la Rectorat, domnule profesor !
CĂLINESCU : Și dacă ai fost, de ce nu mi-ai spus nimic ? Am dat din umeri, în fața doamnei... M-ai pus într-o situație penibilă... Eu cînd promit cuiva ceva, mă țin de cuvînt...
PAPADIMA : Să vedeți...
CĂLINESCU : Ce să văd ? M-am făcut de rîs... Eu pentru scriitorul Rebreanu am o stimă absolută... Ce obraz mai am în fața ei ? Mă va crede neserios... Trebuia că îmi raportezi oricum... Era o sarcină profesională... Nu ?
PAPADIMA : Am fost... Să vedeți... M-am interesat și pentru soția mea...
CĂLINESCU *(enervat, furios) :* Ce mă interesează pe mine soția dumitale ?
PAPADIMA : Dar vrea și ea să dea doctoratul...
CĂLINESCU : Înțelege că nu mă interesează !
PAPADIMA : Domnule profesor, să vedeți...
CĂLINESCU : Ce să mai văd ? Lucrezi de unul singur pentru familia dumitale...
PAPADIMA : Era aceeași situație...
CĂLINESCU *(și mai enervat) :* Ce situație ? *(Categoric.)* Nu-mi ești devotat !
PAPADIMA : Cum puteți să spuneți așa ceva ? Tocmai eu ?
CĂLINESCU : Trebuia încă de data trecută, cînd a fost aici fiica lui Rebreanu, să te duci împreună cu ea la Rectorat...
PAPADIMA : Dar am fost și nu se mai ține...
CĂLINESCU : Cum nu se mai ține ? S-a desființat doctoratul ? Asta nu se poate...
PAPADIMA : Deocamdată, domnule profesor.
CĂLINESCU : Nu știi nimic... Ești în urmă...

Cită vreme vor exista universități, vor fi doctorate și doctori...
PAPADIMA : Dar am fost... Să vedeți...
CĂLINESCU : Trebuia să-mi dai un telefon.
PAPADIMA : M-am gîndit să nu vă stînjenesc din lucru...
CĂLINESCU : Dar asta nu era o chestiune personală... Era una care ține de interesul general al catedrei... Dacă știam că-mi faci una ca asta, mă lipseam... De ce te-ai oferit ? Trimiteam pe Al. Piru.
PAPADIMA : Vă rog să mă credeți că am fost și m-am interesat...
CĂLINESCU : Ai fost, dar pentru soția dumitale și nici acum nu m-ai lămurit...
PAPADIMA : Organizarea doctoratului este în curs conform reformei învățămîntului de toate gradele... Ba se vorbește că toate doctoratele vechi vor fi anulate...
CĂLINESCU : De unde ai mai născocit și prostia asta ?
PAPADIMA : Vorbește lumea...
CĂLINESCU : Și dumneata poți accepta o asemenea nerozie ? Să-mi anuleze doctoratul ?
PAPADIMA : Da... Se vorbește... Zvonuri...
CĂLINESCU : M-ai scos din normal cu asemenea vești gogonate... Mă voi interesa personal, fiindcă constat cu mîhnire că nu ți-ai făcut datoria...
PAPADIMA : Dar am fost, domnule profesor...
CĂLINESCU : Dacă te duceai, erai mai bine informat. Pe scurt azi, datorită dumitale, mi-am feștelit obrazul în fața familiei Rebreanu. Văduva și fiica mi-au cerut un sprijin și n-am fost în stare să-l dau, deși le promisesem...
PAPADIMA *(cu o voce fiartă, de disculpare) :* Să vedeți... Înțelegeți, domnule profesor...
CĂLINESCU *(categoric, dur) :* Nu vreau să mai înțeleg nimic... Sunt decepționat... Nu mi-ești devotat... *(Furios la culme își ia pălăria, o pune pe cap, îmbracă paltonul și iese furtunos,, trîntind ușa înaltă cu ostentație. Papadima, rămas perplex și cu o voce seacă, se explică lui Marin Crînguși.)*
PAPADIMA : Se încăpățînează să accepte o explicație...
CRÎNGUȘI : Ăsta e Călinescu : ambițios, orgolios și mai presus de toate, intolerant...

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Poemul pasăre

Sud ploios unde nu vine
niciodată primăvara
adormite păduri de salcimi pitici
in tranşee de iarbă
casă de aer putrezind
la ceasul cind vintul scheaună ud
pe marea mea sigură şi fără culoare
atita moarte şi-atita Sud
un gard de sirmă peste privire
văd cuvintele, nu le pot atinge
tăcere — totul, pierdere — totul
ochiul orb al poemului plinge
ce pedeapsă şi cită tristeţe
singurătatea bate in Sud
iar vor fi toamne grele şi reci
numără anii pe cerul ud
ploaia e legea acestor cimpuri
de fugă şi de intoarcere-n vis
pasăre moartă in zboruri stinse
poemul care nu s-a mai scris.

Jumătate-om

Dulce-pasăre nu mai chema
Jumătate-om n-o să vină
bunul, răbdătorul Jumătate-om
va lipsi de la cină.
O, a căzut in blestem
ca intr-o cursă de fiare
i s-a-ndesat cer in gură
şi pămint in picioare
pe dinăuntru n-a găsit nimic
n-avea amintiri, decit poate
trei-patru cuvinte de hrănit
jumătate — el, moarte — jumătate
l-au incărcat ca pe-un tun cu vorbele lor
ca să-i apere cind va fi
ceasul de vamă şi de iertări
străina zi, departea zi
dar el a-nvăţat, ştia, cred, demult
să tacă atit de frumos
şi nu l-au putut de-atunci birui
i-au zis doar „cel mut, cel plecat, cel duios"
Deci, Dulce-pasăre nu mai chema
Jumătate-om n-o să vină
tăcerea numai va suna in noi
la tirzia şi amara cină.

Zilele naşterii

Zilele cind ne naştem, iubito,
au aroma liliacului
nişte primăveri migratoare
nişte răspintii ale veacului
Călătoarea mea, intilnirea mea
cu mine, cel adevărat
petrecerea mea prin viaţa
acestui ceas disperat
Zilele cind ne naştem, iubito,
au gustul ierbii care n-a crescut
şi neliniştea cailor ce-o aşteaptă
in cimpiile secrete din trecut
Călătoarea mea, intilnirea mea
cu mine, cel adevărat
petrecerea mea prin viaţa
acestui ceas disperat.

17 mai 1984

Elegia verii în cîmpie

Nous nous rencontrairons à monument
la monument ne vom vedea mon chér
cind secete lungi vor linge cimpia
ca pe o spinare de bivol
floare de troscot, floare de mohor
oraş răstignit pe Crucea Sudului
te strig in trei limbi şi cuvintele
ară miriştea numelui tău.
Oh, les roumains, les bulgares, les gitans
la chanson des petites paparudes
amintirile mele, nişte fintini
fără găleţi, cumpene scirţiind
de dorul vintului, de dorul
dorului din dor
Ceva nu se mai termină
cimpia asta nesătulă poate
trăgindu-şi macii sub pămint
arătind lumii numai buruiana sufletului ei.
Vara asta bolnavă, lingoarea
oraşului priponit in griu spin
la ville Băileşti, quarante kilomètres,
toujours quarante kilomètres
soyez les bienvenues, fiţi bineveniţi,
fiţi binecuvintaţi, poeţilor,
eroilor care-aţi binevenit
să vedeţi cum moare cimpia
in oraşul răstignit pe Crucea Sudului
nous nous rencontrairons à monument
in centrul oraşului, in centrul verii
care s-a terminat atit de demult
incit nu i se mai vede capătul
dacă despre asta se poate vorbi
in cele trei limbi ale străzii
oh, les roumains, les bulgares, les gitans
poem al fintinilor cu apa vindută, amin.

1985

ISTORII NEELUCIDATE

Almanah Luceafărul

«Doamna cu inorogul» — tapiserie franceză (pe la 1510)

INOROGUL — UN ANIMAL FANTASTIC ?

Un roman foarte citit în lumea românească a fost cel închinat isprăvilor lui Alexandru cel Mare. După N. Iorga, Alixăndria ar fi fost lectura de căpătîi a lui Mihai Viteazul și ar fi influențat mult pe viteazul domnitor în aspirațiile lui politice. Cum Alexandru cel Mare era din Macedonia, teritoriu nu prea depărtat de cel românesc, și cum Asia Mică era, prin prezența acolo a marii Patriarhii creștine, simțită mai aproape ca Occidentul, vom înțelege de ce interesul românilor pentru Alexandria a fost foarte mare. Nici faptele, nici eroul nu vor fi fost pentru cititorii Țărilor românești chiar atît de îndepărtate, pe cît ne par nouă astăzi.

Cal cu corn în frunte

lixăndria a uimit pe toți prin mulțimea noutăților ei, pentru că expediția militară a împăratului macedonean echivalează cu un roman al descoperirilor geografice. Popoare și ființe necunoscute, care de care mai aparte, defilează prin paginile romanului. Unii oameni seamănă cu cîinii, alții cu insectele și desenele însoțitoare, din unele manuscrise, sînt extrem de sugestive pentru felul cum își imaginau oamenii aceste viețuitoare fantastice. Dar Alixăndria a făcut celebru mai ales animalul cu corn în frunte, care era Ducipal, calul lui Alexandru cel Mare.

„Într-o noapte, mersă comisul lui Filip și zisă :

— Împărate Filipe, astăzi făcu o iapă un mînz minunat, laste roșu și cu un corn între urechi, de un cot de lung.

Filip, auzind aceia, se miră de cal minunat și frumos. Și Filip craiu porunci să facă grajd de fier.

Și făcură grajd de fier și băgară iapa cu mînzul în grajd și mînzul crescu frumos și să făcu foarte rău. Și pre cine judeca de moarte, acolo îl băga, și calul cu rea moarte îl omoriia. Și nimenea nu cuteza să se apropie de cal, fără numai comisul lui".

Alexandru, ne spune romanul, s-a apropiat de cal care nu i-a făcut nimic, ba mai mult, s-au împrietenit. Neîndoielnic, Ducipal, căci așa se numește calul lui Alexandru cel Mare, este o ființă miraculoasă. În duelul pe care Alexandru îl are cu Por împărat el își dublează eficient călărețul : **„iar Alexandru strînse pre Ducipal și scoase hangerul. Și-l lovi suptsioară prin încheieturile platoșelor și-l junghie pre Por. Iară Ducipal luo pre calul lui Por cu gura de cerbice și-l răsturnă jos ; iară Por căzu de pre cal".** Ferocele animal contribuie decisiv la victoria lui Alexandru.

Mozaic (secolul al XIII -lea)

Un animal predilect

Dar există cai cu corn în frunte ? Cititorii vremii aceleia nu s-au îndoit de existenţa lui Ducipal. Noii europeni, crescuţi în spiritul pozitiv, ştiinţific, clasificator al secolului XIX, nu mai cred în existenţa unui animal care nu se încadrează în nici o clasă zoologică. Mai mult, ei cred că n-a existat niciodată un asemenea cal.

Dar de unde a apărut în romanul lui Alexandru cel Mare calul minunat cu corn în frunte ? Cunoscătorii literaturii medievale ne spun că din **Fiziolog. Fiziologul** descrie tot felul de animale, pe care le preia din scrierile naturaliştilor antici. Dacă aceştia au vorbit de cai cu corn în frunte vorbesc şi scriitorii evului mediu. Animalul acesta nu provine însă de la naturaliştii antici. El este înfăţişat într-o legendă a potopului, adică se presupune că pentru prima oară apare acolo. Noe îşi propune, cum ştim, să salveze speciile animale existente şi le cheamă pe corabie. Unul din aceste animale este însă atît de mare încît n-are loc în nava salvatoare. El va înota pe lîngă barcă şi se va odihni sprijinindu-se cu cornul de corabie. Animalul fantastic de care vorbeşte legenda este inorogul. Ducipal nu-i altceva decît un inorog. Dar legenda nu probează nimic.

Inorogul este familiar literaturii române. El nu circulă doar în romanul **Alixăndriei,** ci şi în alte cărţi. Îl vom găsi în povestea lui **Varlaam şi Ioasaf** şi la fel în **Învăţăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie : „Un om fugea de faţa unui inorog, carele, neputînd răbda glasul zberătului lui şi al groznecelor răcnituri, fugiia tare ca să nu-l mănînce".** Aici inorogul nu muşcă numai cai, ci mănîncă oameni. D. Cantemir şi-a ales ca personaj principal şi favorit al romanului său cu cheie **Istoria ieroglifică,** unde toate personajele sînt animale, un Inorog. Acesta are înfăţişarea calului cu cornul în frunte. Dar D. Cantemir nu l-a ales numai pentru sălbăticia lui, ci mai ales pentru înţelepciunea lui. Pentru că în alte variante inorogul este mai ales înţelept. Inorogul e pomenit şi în poeziile lui Lucian Blaga, iar Cezar Baltag scrie despre neputinţa de a prinde un inorog : **„Albul galopind, galopind / calul alb galopind / printre stînci ascuţite şi spini înalţi / Pregătiţi un frîu minunat / o coroană de sînge pentru crinul alb / alergat zadarnic de vînători".** Culoarea unică a inorogului este albul, deci el este calul alb cu corn în frunte.

Ştiri despre unicorn

Dar a existat acest cal alb cu corn în frunte? Ce ne spun naturaliştii vechi despre el ?

Se pare că legendarul animal este totuşi produsul unei explorări geografice. Un istoric grec din antichitate, după ce a fost în Persia, pe la sfîrşitul secolului IV î.e.n., a scris o carte despre India pe care a vizitat-o şi de unde descrie următorul animal : **„În India există măgari sălbatici mai mari decît caii. Trupul lor este alb, capul roşu-închis şi ochii albaştri. În frunte le creşte un corn de jumătate de picior lungime. Praful răzuit de pe acest corn se foloseşte ca medicament împotriva otrăvurilor. Baza cornului este de culoare albă curată, iar vîrful lui este galben aprins, iar mijlocul negru".** Ktesias face o descriere foarte colorată a acestui măgar indian cu corn în frunte, mai mare decît caii, pe care-l numeşte inorog.

Naturaliştii romani, care au scris mai tîrziu în latineşte, l-au făcut pe Ktesias un mincinos, şi vom fi de acord cu ei dacă aflăm că nici n-a fost în India. Dar naturaliştii moderni presupun că totuşi descrierea aceasta atît de precisă are ceva la bază : măgarul supradimensionat cu un corn este după zoologii de azi rinocerul. Rinocerul este mare la trup, are un corn în frunte şi în plus cornul lui era apreciat în vechime ca lecuitor de otrăvuri. Ktesias n-a fost totuşi un mincinos complet.

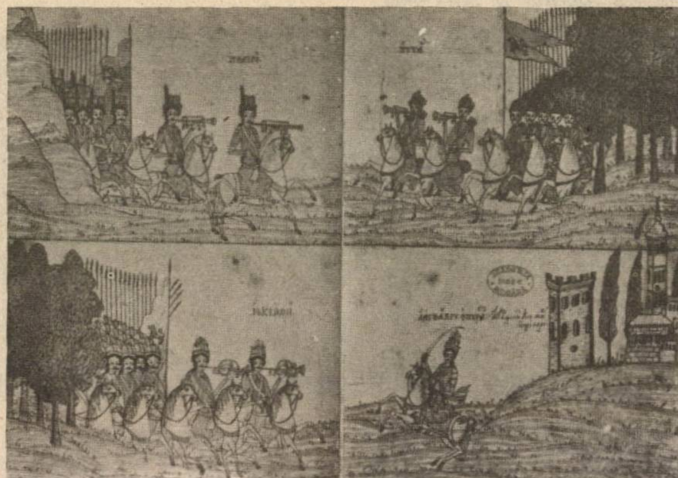
După Ktesias ne vorbeşte şi Pliniu despre Inorog: **„În India se vînează o fiară deosebit de sălbatică, numită inorog. Ea are cap de cerb, picioare de elefant şi o coamă de porc. Restul corpului aminteşte de cal. Animalul mugeşte gros. Un corn negru, lung de doi coţi i se iveşte pe la mijlocul frunţii. Se spune că fiara aceasta nu poate fi prinsă vie".** De fapt, este vorba de aceeaşi sursă

numai că acum cornul este de doi coți și corpul compus din elemente zoo foarte diferite: cerb, elefant, mistreț, cal. La temelia acestor legende indiene stă însă, ne spun scriitorii moderni, de pildă Igor Akimușkin, rinocerul.

Dar poate rinocerul să are? Tot Akimușkin ne semnalează că textul biblic vorbește în cartea lui Iov despre un inorog cam nesigur, care nu va accepta muncile cîmpului! În fond, acolo se traduce cuvîntul **„reem"** prin **„monokeros"**, adică **„unicorn"**. Inorogul din românește provine din slavul „edinorog" care înseamnă tot unicorn. De fapt **„reem"** este taurul sălbatic și confuzia este o probă despre reaua cunoaștere a animalelor în cazul acelor traducători.

Modul în care europenii au luat în serios istoria unicornului nu este spre lauda lor. Victimă desigur și a însemnărilor de călătorie care profitau de neștiința celor rămași acasă ei au continuat să creadă în proprietățile curative ale cornului de inorog. Marco Polo amplifică descrierea unicornului fără a proba prin nimic minunățiile înșirate: **„Trebuie să știți că inorogul își învinge dușmanul nu cu cornul, ci cu limba și genunchii. În vîrful limbii el are un ghimpe lung și ascuțit ca un stilet. Cînd inorogul furios se aruncă asupra dușmanului, îl doboară, îl lipește de pămînt cu genunchii și îl străpunge cu limba".** Cu asemenea atestări prestigiul unicornului a fost mare în Europa, unde se cumpărau coarne de inorog ori praf de coarne de inorog pe care asiaticii descurcăreți le procurau din depozitele de fildeș sau din colțul de narval.

Colțul de narval, mai ieftin, răsucit ca un burghiu a făcut o mare carieră în Europa. El era prezent ca o amuletă în casele marilor feudali, era adesea purtat de servitori speciali, pentru că era greu, iar reprezentările grafice ale inorogului se compun dintr-un cal spectaculos cu un corn răsucit – dintele de narval! – în frunte. Inorogul acesta cu corn răsucit a pătruns pînă și în stema britanică.

Prestigiul inorogului

restigiul Inorogului ca ființă legendară, mitică este indiscutabil. Figura lui se păstrează în numeroase desene și tapiserii medievale. El devine aici un simbol al înțelepciunii și blîndeții, o metamorfoză cu totul neașteptată, dată fiind prima lui înfățișare de la Ktesias citire. După legendă el nu poate fi nici ucis, nici prins. Dar există un leac: acela de a folosi drept momeală o fecioară: **„Pentru a putea prinde acest inorog trebuie adusă o fecioară goală în apropierea locurilor pe unde vînează. De cum animalul-enigmă adulmecă puritatea, sare îndată în poala celei neprihănite. Pentru vînători, care se țin ascunși pe undeva pe aproape, restul este o joacă".**

Cel care scrie aceste rînduri, Gustav Rene Hocke, ne indică de fapt cît de mult s-a transformat legenda, devenită mit și încă un mit echivoc. În povestea Inorogului și a fecioarei, autorul **Lumii ca labirint** vede o istorie erotică, iar în cornul inorogului un simbol falic, drept care apelează la versuri și ilustrații. Cariera inorogului, animal adevărat sau nu, este deci de-a dreptul fabuloasă. Tema este surprinsă într-o frumoasă poezie românească intitulată însă tautologic: **Inorogul alb.** Probabil că autoarea, Mara Nicoară, n-a știut că inorogii nu sînt decît albi ori a vrut să întărească prin voita tautologie reprezentarea imaculării:

„Eu trebuie să ademenesc
inorogul alb
În piața orașului, însîngerată
ca un altar.
Îmi adulmeca trupul luminos,
sfios și tandru era
Și eu plîngeam înfiorată de
milă.

Cine era victima, eu sau el,
Inorogul alb coborît din
arborele lumii ?
Cu ce zgomot s-au crăpat
cîmpiile cerului.
O pasăre de purpură visli
spre noi, ducea
O pendulă de aur în cioc.
Pe străzile Atlantidei ne
urmărim.
Licheni albaștri ne-au crescut
pe trup.
Trebuie să ajungem în piața
în care sub ape sclipește o
pendulă de aur."

Departe de a infirma zisele lui Hocke, această poezie, sau intuiția poetei, o confirmă. Inorogul este în această ipostază o cu totul altă fiară decît dihania zbierătoare din **Varlaam și Ioasaf.** Dar cu aceasta n-am pășit încă pe calea adevărului, ci ne menținem tot pe cărările ficțiunii bine întreținute.

Au existat inorogi?

De unde imaginea acestui cal alb cu corn în frunte? Și de ce frumoasele roluri care i se atribuie ?

Dacă a doua întrebare cere un răspuns care iese din sfera zoologiei, celei dintîi cercetările de științe naturale i-au dat cel puțin un răspuns parțial. Simplu spus, la 1900 arheologii siberieni au fost convinși că au descoperit inorogul. Era chiar animalul biblic scos din straturile pămîntului străvechi în mărimea naturală. Era mai mare decît un elefant, ni se spune, avea un corn în mijlocul frunții, întocmai ca fiara descrisă de Ktesias, Pliniu și Marco Polo, iar botul de rinocer. Animalul din legenda potopului părea a fi cel din Siberia pentru că este limpede că la asemenea proporții nu și-ar fi găsit ușor locul în improvizata grădină zoologică a lui Noe.

Cercetătorii sovietici au reținut din cîntecele tunguse că strămoșii tungușilor vînau un animal uriaș și îngrozitor care este acest unicorn dezgropat

la 1900. Să fie acesta inorogul ? Animalul descoperit face parte din familia rinocerilor care au trăit cu milioane de ani în urmă prin șesurile Kazahstanului. Animalul descoperit a fost numit Elasmothernul și este fratele bun al baluhiterilor și indrokoterilor, adică al celor fără corn, care trăiau în India. **„Baluhiterii care trăiau în Mongolia și India erau în totul asemănători cu indrikoterii, dar erau sălbăticiuni și mai uriașe, 5 m și 30 cm. aceasta era înălțimea unui astfel de colos. Baluhiterii sînt uriași recordmeni printre sălbăticiunile care au trăit vreodată pe uscat. De sub burta lor, ca sub un arc, puteau trece un șir de soldați compus din șase oameni la rînd".** (I. Akimușkin – **Pe cărări de legendă** – 1963). Desigur că n-au trecut șirurile de oameni pe sub un baluhiter viu, ci pe sub unul reconstituit. Între măgarul încornorat al lui Ktesias și acest monstru siberian, mongol și indian este oarecare diferență. Savanții susțin că el a dispărut acum milioane de ani și că omul nu l-a întîlnit viu. Folclorul tungus, dacă este bine interpretat, îi contrazice. Se pare că undeva în Asia acești uriași au supraviețuit și s-au întîlnit cu omul. Dar nu în India și apoi chiar dacă ar fi fost în India, măgarul lui Ktesias este departe de acest gigant unicorn. Chiar

dacă admitem, după cum am văzut, că inventivul Marco Polo putea să vadă orice, el totuşi n-a văzut animalul despre care vorbesc tunguşii. Candidatura acestui strămoş de aproape cinci metri al rinocerului de azi la ipostaza de inorog nu se susţine decît teoretic, aşa cum se susţine că basmele au conservat imaginea animalelor preistorice. Cîmp deschis pentru discuţii fără sfîrşit de care nu ne mai lăsăm ispitiţi.

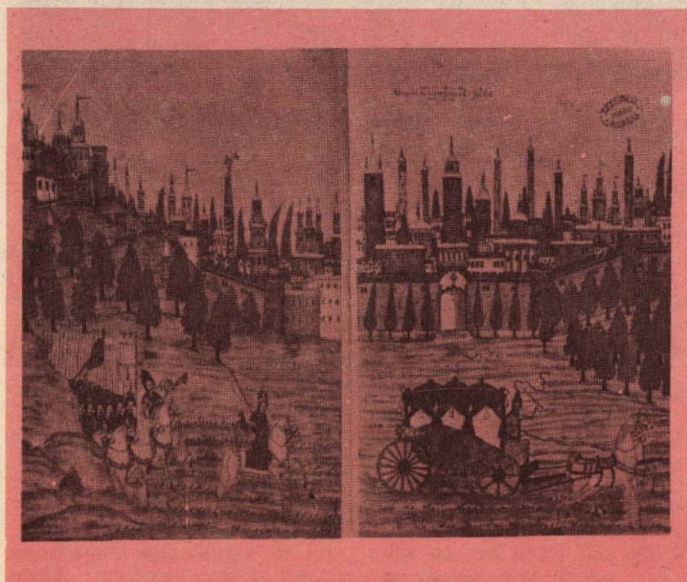

Ilustraţii din «Alexândria»

Cum se fabricau unicornii?

Cu toate acestea unicorni au existat. Pericle, de pildă, a primit un berbec unicornut. Acest corn creştea chiar din mijlocul frunţii. Berbecul a fost considerat semn zeiesc. Dar cazul nu este izolat. În multe scrieri antice apar menţionate animale cu un singur corn: berbeci, capre, tauri. În general aceste animale sînt conducători ai turmelor, iar această particularitate fiziognomică pare a fi produsul intervenţiei omului. În era noastră latinul Elian vorbeşte despre unicornii din Etiopia, Pliniu despre cei din ţara maurilor. Exploratori moderni i-au mai întîlnit în turmele cafrilor, ca şi în alte zone ale Africii. Ovine unicornute erau aduse din Nepal în Europa. Aceşti unicorni erau creaţia intervenţiei omeneşti. Care era scopul creării unor animale atît de singular dotate nu este prea clar. Ştim doar că aceste animale erau mai înzestrate pentru luptă, cîştigînd deobicei la înfruntarea directă şi că erau conducătoare de turmă.

Chiar dacă Pliniu vorbeşte despre operaţiile chirurgicale cu ajutorul cărora se obţineau patru coarne la tauri, existenţa unicornilor şi a operaţiilor care-i reduceau la condiţia cornului unic n-a fost luată niciodată în serios. În 1933 însă un doctor american a încercat operaţia: el a tăiat de pe craniul viţelului cei doi „butoni" corniferi şi i-a transplantat, unul peste altul în fruntea acestuia. Rezultatul a fost excepţional: animalul a căpătat drept în mijlocul frunţii cu trecerea vremii un singur corn lung şi drept ca un paloş. Iată inorogul! Doctorul Dave mai adaugă că odată cu apariţia cornului frontal viţelul şi-a schimbat firea: **„Nu numai în ceea ce priveşte cornul, dar şi cu firea s-a transformat în prototipul său legendar. Taurul şi-a dat seama de avantajul de a avea un singur corn cînd asemenea pintenului unei corăbii îşi făcea loc prin îngrădituri sau îşi străpungea parcă cu o baionetă vrăjmaşul în timpul luptei"**. Dacă a fost posibil acum, a fost posibil şi altădată, cu atît mai mult cu cît ştim că în antichitate se opera asupra „butonilor" corniferi ai viţeilor. Este vorba probabil de o adevărată „industrie" cu scopuri bine precizate a producerii unor astfel de animale şi trebuie să concedem că totuşi anticii au văzut ceva de acest fel în călătoriile lor. N-ar fi prima dată cînd era modernă descoperă a doua oară descoperiri vechi de sute şi mii de ani. Să fie Ducipalul lui Alexandru cel Mare rezultatul unei astfel de operaţii?

P. Ilie

UCENICUL LUI PITAGORA?

de Constantin Daniel

ără îndoială cultura Europei de azi este aşezată pe temeliile spiritualităţii greceşti care începînd din secolul al VII-lea î.e.n. generează un ansamblu de valori filozofice, literare şi artistice ce îşi perpetuează valenţele dealungul a mai mult de două milenii. Credinţele religioase au constituit, însă, şi pentru grecii antici ca şi pentru orice popor din Antichitate, sursa din care s-a constituit, zămislindu-se pe încetul, toate creaţiile spiritului lor. Dar credinţele religioase reale ale grecilor vechi nu erau deloc, aşa cum se crede deobicei, religia homerică şi panteonul zeilor din Olimp, care reprezenta doar religia oficială a statelor-cetate greceşti. Ci adevărata religie era aceea populară, la care adera imensa majoritate a populaţiei, fie oameni liberi, stăpîni sau sclavi. Iar această religie populară din care s-a constituit pe încetul întreaga cultură spirituală a Eladei era aceea a Misterelor, termen prin care trebuie să înţelegem un ansamblu de ceremonii mai mult sau mai puţin tainice care dezvăluiau iniţiaţilor soarta lor după moarte şi în general destinul omului. „Spre deosebire de ceea ce oferea religia oficială a divinităţilor Olimpului, Misterele răspundeau unei nevoi intime a individului de linişte şi pace promiţîndu-i salvarea sufletului, scăpîndu-l de frica de moarte şi «asigurîndu-i» o viaţă de dincolo, senină şi fericită“ (**Ovidiu Drimba,** Istoria culturii şi a civilizaţiei, **vol. I, Buc., 1984, p. 546.)**

Originea nordică a misterelor eline

I. Pe de altă parte Misterele adică **religia populară a grecilor** erau de origine **tracă (M. Eliade,** Istoria credinţelor şi ideilor religioase **vol. I trad. rom. Buc., 1981, p. 465), adică întemeiate de traci şi saturate de spiritualitatea tracilor, diferită mult de cea grecească. Aceasta bineînţeles în ceea ce priveşte Misterele greceşti şi nu cele helenistice, apărute tîrziu, după moartea lui Alexandru cel Mare. Într-adevăr, cele mai vestite Mistere, cele de la Eleusis, au fost întemeiate de tracul Eumolpos, care ar fi fost fiu al tracului Musaios. Conform tradiţiei, primii locuitori din Eleusis**

ar fi fost traci (M. Eliade, Ibidem, p. 309). Misterele de la Samothrace, al căror nume chiar arată originea lor tracă, au fost create de tracul Dardanos. Tot așa, Misterele orfice au fost create de tracul Orfeu precum este bine știut, iar Misterele lui Dionysos care era inițial un zeu al tracilor, au fost preluate de la traci și introduse tîrziu în Helada (cfr. Rohde, Psycché, trad. fr., Paris, 1928, p. 264 sq. și tot capitolul: „Le culte thrace de Dionysos"; M. Eliade, Op. cit., p. 376 sq.). De asemenea Misterele frigiene ale zeiței Cybela erau și ele de origine tracă, fiind create, se zice, de regele Nidas (cfr. Clement din Alexandria, Cuvînt de îndemn către elini, XIII, 3), frigienii fiind dealtfel și ei tot traci. Astfel religia populară a grecilor vechi, adevărata religie a poporului, era constituită din aceste culte de Misterii preluate de la traci și pe edificiul spiritualității trace s-au înălțat așadar multe dintre creațiile geniului helenic. Pe de altă parte, unii dintre zeii Panteonului olimpic au fost preluați și ei de la traci, care par să fi trăit în mileniul II î.e.n., dar și mai tîrziu, într-o strînsă conviețuire cu grecii. Așa sînt zeii Apolon, Ares, Asclepios (zeul medicinei), zeița Arthemis etc.

În articolul de față ne propunem să cercetăm vechimea acestor Mistere traco-helenice, și care au fost legăturile dintre aceste Mistere și cultul lui Zalmoxis.

Misterele lui Dionisos sînt anterioare războiului troian

II. Misterele erau astfel structurate ca să cuprindă în mod obligator : a) un mit. O relatare a legendelor pe care le afirmă privitoare la om și la soarta sa. Acestea sînt „cele spuse" (ta legomena). b) Apoi Misterele cuprind o serie de acțiuni săvîrșite în cursul lor (ta dromena) deobicei acte simbolice, dar și interdicții alimentare, de asceză sexuală și băutul unei băuturi kykeion amestec compus din boabe de griu, brînză rasă, vin și mac, plantă euforizantă, dar compoziția exactă a acestei băuturi a variat și nu se cunoaște cu exactitate, fiind posibil să i se fi adăugat, cum s-a susținut recent, substanțe halucinogene (de tip L.S.D.). După aceea se aducea ca jertfă un purceluș, se făceau libațiuni (=jertfe de turnare), se participa la procesiuni lungi cu făclii noaptea, și se plătea o taxă. c) În fine, în Mistere sînt arătate chipuri și imagini de zei și de zeițe (ta deiknymena) și mai cu seamă apare zeitatea principală însăși care vine „personal", ca să spunem așa, să ofere chezășia deplină a sacralității Misterelor, prin prezența sa în mijlocul inițiaților. Apariția divinității se efectua prin diferite tehnici iluzioniste — pe care le-am înfățișat în altă parte, și această apariție trebuia să confere credibilitate întregii ceremonii, de aceea era foarte abil mașinată. Inițiații în aceste Mistere jurau să nu dezvăluie nimănui ce se petrecea exact în aceste ceremonii și nici azi nu știm exact ce se întîmpla în aceste ritualuri.

Misterele de la Eleusis, cele mai vestite din Grecia, se țineau la Eleusis lingă Atena și mitul relatat aici expunea răpirea zeiței Kore (Persephone), fiica zeiței Demeter, de către zeul Pluton, suveranul Infernului (M. Eliade, Op. cit., p. 305). Prin inițierea în aceste Mistere și vederea zeității (epopteia) condiția umană a

inițiatului se modifică și sufletul său avea să dobîndească după moarte o fericire veșnică. Săpăturile arheologice făcute la Eleusis „au permis să se reconstituie în mare parte istoria sanctuarului. Eleusis pare să fi fost colonizat între 1580 și 1500 î.e.n. dar primul sanctuar (o cameră cu două coloane interioare sprijinind acoperișul) a fost clădit în sec. al XV-lea și tot în sec. XV au fost inaugurate Misterele" (M. Eliade, Op. cit., p. 309) Originea tracă a lor se confirmă și din cuvintele ce par trace pe care le pronunța ierofantul: „Brimo a născut un copil Brimos" sau: „kogs ompax" (cfr. Pauly-Wissowa, Band XVI, col. 1212). Cît privește vechimea Misterelor lui Dionysos, zeu trac preluat de Panteonul grec, numele acestui zeu și implicit al cultului său orgiastic, apare în scrierea lineară B creto-miceniană sub forma di-wo-nu-so-jo într-un fragment găsit la Pylos în Pelopponez în așa zisul palat al lui Nestor (fragment X a O 6 numerotat actualmente Py X a 1102), apoi este găsit și pe altă tăbliță Py X b 1419. Tăblițele de la Pylos datează însă din sec. XIII, deci se poate afirma că la această dată Misterele lui Dionysos erau celebrate în Grecia. Pe de altă parte ceremoniile legate de cultul lui Dionysos sînt menționate în Iliada, (VI, 128—140), unde adoratoarele acestui zeu, numite aici „doici" ale sale și purtînd tyrsul, adică un toiag încununat cu frunza de viță de vie sau cu iederă, sînt gonite și urmărite de un rege trac Lycurgos. Deci Misterele lui Dionysos sînt anterioare războiului Troii (la 1184 î.e.n.) (cfr. Jaan Puhvel, in Mycenian Studies, Madison, 1964, p. 161).

Vechimea misterelor orfice

III. În ceea ce privește misterele create de cîntărețul minunnat al tracilor Orfeu, ele sînt vechi, fiindcă Orfeu ar fi „trăit cu cîteva generații înainte de perioada homerică" (cfr. Filozofia greacă pînă la Platon, vol. I, partea 2 a, studiu istoric de Ion Banu, Buc., 1979, p. 49). După una din tradiții, Orfeu, fiu al regelui trac Diagros și al muzei Calliope, cea mai venerată dintre muze, ar fi crescut în preajma regiunii Pieria din vecinătatea muntelui Olimp, care în vechime era locuită de traci. După o altă tradiție, cea consemnată în poemul „Argonauticelor", Orfeu ar fi fost rege al tracilor Kykoni (cfr. și Strabon, VII, 330, fragmente). Dar în toată antichitatea greacă se admitea că Orfeu a trăit anterior războiului